

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การได้รับความสะดวกสบาย เพียบพร้อมไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกนั้น เป็นสภาวะที่คนส่วนใหญ่ปรารถนา ชีวิตในอุดมคติของบุคคลหลายคนจึงต้องประกอบไปด้วยบ้าน ยานพาหนะ และเครื่องใช้อำนวยความสะดวกนานาประการ ซึ่งอาจจะมีบุคคลบางคนที่มีมองสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งที่จะช่วยให้ชีวิตตนสมบูรณ์ขึ้น ในขณะที่คนบางกลุ่มเชื่อว่า สิ่งเหล่านี้มีค่า และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับชีวิตที่มีความสุขและประสบความสำเร็จของตน และพยายามชวนชวายเป็นเจ้าของ ทำให้บุคคลมีเป้าหมายของชีวิตอยู่ที่การได้เป็นเจ้าของสิ่งต่างๆ ที่บุคคลให้คุณค่า และดำเนินชีวิตในแบบทุ่มเททำงานสร้างฐานะเพื่อให้ได้เป็นเจ้าของสิ่งเหล่านั้น การยึดติดกับวัตถุสิ่งของในลักษณะหลังนี้เป็นทำให้ความสำคัญกับวัตถุสิ่งของจนมากเกินไป หรืออาจเรียกว่าบุคคลมีค่านิยมทางวัตถุในระดับเกินพอดี

จากคำกล่าวข้างต้น ค่านิยมจึงเป็นความเชื่อของบุคคลว่าสิ่งใดมีคุณค่า และเป็นสิ่งพึงปรารถนาสำหรับตน นอกจากนี้ ค่านิยมทางวัตถุที่คนทั่วไปมักกล่าวถึง ยังมีความหมายเป็นค่านิยมของสังคมโดยรวม แสดงออกในลักษณะที่คนในสังคมยึดถือและให้ความสำคัญกับวัตถุที่จับต้องได้มากกว่าความจริงใจภายใน วัตถุนิยมในระดับนี้ มีความเกี่ยวข้องกับโครงสร้างของระบบสังคมในระดับกว้าง ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมด้านการบริโภค แนวโน้มที่ให้ความสำคัญแก่วัตถุจึงเป็นประเด็นหนึ่งที่มีผู้สนใจศึกษา (เช่น เพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม & อ้อมเดือน สดมณี, 2529) เนื่องจากเป็นผลทางลบต่อสภาพสังคมโดยรวม และการศึกษาค่านิยมทางวัตถุในระดับบุคคล ก็อาจช่วยให้เราเข้าใจที่มาหรือลักษณะพื้นฐานของความนิยมวัตถุในระดับสังคมได้ต่อไป ดังเช่นการศึกษาของ Rindfleisch, Burroughs, และ Denton (1997) ที่ศึกษาถึงโครงสร้างของครอบครัวและค่านิยมทางวัตถุในกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ตอนต้น และพบว่าผู้ใหญ่ที่ได้รับการเลี้ยงดูมาในครอบครัวที่แตกแยก จะเติบโตขึ้นเป็นผู้นิยมวัตถุมากกว่าผู้ใหญ่ที่เติบโตขึ้นในครอบครัวที่สมบูรณ์ เนื่องจากบุคคลใช้วัตถุเป็นเสมือนสิ่งชดเชยการขาดหายของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว โดยบุคคลที่ยึดถือค่านิยมทางวัตถุนั้น กิตติพันธ์ ธรรมประดิษฐ์ พงษ์ศักดิ์ เทพชนะชัยชาญ สัญญา ภาควิธานนท์ และ สุพัตรา เลิศยงผาติ (2539) ได้ประมวลไว้ว่า บุคคลจะมีพฤติกรรมตัดสินคุณค่าของผู้อื่นจากภายนอก เช่นการมี

ฐานะร่ำรวย มีเกียรติในสังคม มักทำงานอย่างหนักเพื่อหาเงินมาซื้อสิ่งของต่างๆ เพื่อยกฐานะตนเอง มีความจริงใจและเชื่อเพื่อผู้อื่น นอจากนี้ งานวิจัยที่ศึกษาค่านิยมทางวัตถุในฐานะความเชื่อของปัจเจกบุคคล ยังพบว่า ผู้นิยมวัตถุจะให้คุณค่าแก่การได้มาและการใช้ของสิ่งของทางวัตถุ มักคำนึงถึงตนเองเป็นใหญ่และเห็นแก่ตัว ไม่หาวิถีชีวิตแบบมุ่งครอบครองวัตถุสิ่งของแต่สิ่งของต่างๆ ที่บุคคลได้ครอบครองนั้นกลับไม่ได้ทำให้ความพึงพอใจหรือความสุขส่วนบุคคลเพิ่มขึ้นเลย (Richins & Dawson 1992) ด้วยเหตุนี้ นักวิจัยทางพฤติกรรมผู้บริโภคจึงมองค่านิยมทางวัตถุว่าเป็นเสมือน “ด้านมืด” ของพฤติกรรมผู้บริโภค และเมื่อหันมามองสภาพสังคมไทย ก็พบว่าค่านิยมดังกล่าวนี้มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในสังคมไทยที่กำลังพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญ โดยจากการวิจัยในปี 1997 Webster และ Beatty พบว่ากลุ่มตัวอย่างชาวไทยมีระดับค่านิยมวัตถุสูงกว่าชาวอเมริกัน ดังนั้น ผลทางลบที่เกิดจากการยึดถือค่านิยมทางวัตถุจึงเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา โดยเฉพาะผลทางลบอันจะเกิดแก่ความสุขในการดำเนินชีวิต

ความเชื่อเกี่ยวกับความสำคัญของการครอบครองวัตถุสิ่งของว่าเป็นศูนย์กลางของชีวิตของผู้นิยมวัตถุนั้น เกิดเนื่องจากบุคคลมองการครอบครองสิ่งของต่างๆ ว่าเป็นที่มาของความสุข นั่นคือ หากให้บุคคลแสวงหาความสุข บุคคลผู้ไม่นิยมวัตถุอาจแสวงหาความสุขได้ด้วยแนวทางอื่น แต่สำหรับผู้นิยมวัตถุแล้ว บุคคลจะแสวงหาความสุขด้วยการไขว่คว้าทรัพย์สินต่างๆ มาเป็นเจ้าของ แต่ความสุขที่ได้มาจะถูกลืมเลือนโดยเร็วและถูกแทนที่ด้วยความต้องการสิ่งอื่นๆ อีก วัฏจักรดังกล่าวนี้ นำสู่ความไม่พึงพอใจ (Richins & Dawson, 1992) ดังนั้นความนิยมวัตถุที่สูงเกินปกติจึงสามารถส่งผลเสียต่อความพึงพอใจในชีวิตของบุคคลได้ เนื่องจากหากบุคคลต้องการครอบครองสิ่งต่างๆ อยู่เสมอและไม่พอใจในสิ่งที่ตนมีหรือเป็นอยู่ บุคคลย่อมไม่พึงพอใจในสภาพชีวิตตนเป็นแน่

ในด้านความพึงพอใจในชีวิตนั้น Leelakulthanit และ Day (1993) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของคนไทยเปรียบเทียบกับชาวอเมริกัน ผู้วิจัยศึกษาได้ความพึงพอใจในชีวิตของบุคคลทั้งโดยรวมและศึกษาความพึงพอใจในแง่มุมต่างๆ ของชีวิตในกลุ่มตัวอย่าง และพบว่า ความพึงพอใจในแง่การครอบครองวัตถุสิ่งของ เช่น ที่อยู่อาศัย ยานพาหนะ และเสื้อผ้าเครื่องประดับ มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างชาวไทยอย่างมีนัยสำคัญ แต่ผลเช่นนี้ไม่พบในกลุ่มตัวอย่างชาวอเมริกัน และโดยรวมแล้วกลุ่มตัวอย่างชาวไทยพึงพอใจในชีวิตของตนน้อยกว่าชาวอเมริกันในแทบทุกด้านของชีวิต กล่าวคือ ชีวิตด้านการนับถือศาสนา ชีวิตครอบครัว การนันทนาการ ความพึงพอใจในตนเอง การครอบครองสิ่งของทางวัตถุ การบริโภคสินค้าและบริการ และความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล การวิจัยนี้จึงแสดงให้เห็นว่า การได้ครอบครองวัตถุสิ่งของมีความสำคัญต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของชาวไทย

ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่า ในประเทศกำลังพัฒนาที่ประชาชนส่วนใหญ่ยึดถือ คำสั่งสอนของพุทธศาสนาว่า สิ่งต่างๆ ในโลกล้วนไม่แน่นอน และให้เฝ้าหาความสุขในชีวิต โดยการปล่อยวาง ละความอยากได้อยากมีทั้งปวงนั้น ค่านิยมทางวัตถุ จะมีความสัมพันธ์หรือ เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในชีวิตของคนไทยมากน้อยเพียงใด หรือหากคนไทยจะมีความพึงพอใจในชีวิตต่ำแล้ว สิ่งนี้เป็นผลมาจากค่านิยมทางวัตถุของคนไทยมากน้อยเพียงใด งานวิจัยนี้จึง มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางวัตถุกับความพึงพอใจในชีวิตในกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ ในกรุงเทพมหานคร เปรียบเทียบระหว่างผู้ปฏิบัติศาสนกิจตามแนวสันตือโคก ผู้เป็นสมาชิก สโมสรโรตารี และพนักงานทั่วไปในองค์กรขนาดใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานคร และยังสนใจ ศึกษาความพึงพอใจในชีวิตบุคคลที่จำแนกออกเป็นด้านย่อยต่างๆ เช่นชีวิตการทำงาน ชีวิตด้าน ครอบครัว ในด้านความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมอีกด้วย เนื่องจากเป็นที่น่าสนใจว่าในกลุ่มตัวอย่างวัยใหญ่นั้น ความพึงพอใจในชีวิตย่อยด้านใดที่จะสามารถทำนายความ พึงพอใจในชีวิตโดยรวมได้ดีที่สุด รวมทั้งในผู้ที่มีค่านิยมทางวัตถุนั้น ความพึงพอใจในชีวิตย่อย ด้านที่เกี่ยวข้องกับการครอบครองวัตถุสิ่งของ จะมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม มากกว่าความพึงพอใจในชีวิตย่อยด้านอื่นๆ หรือไม่

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางวัตถุ กับความ พึงพอใจในชีวิตโดยรวมและความพึงพอใจในชีวิตย่อยด้านต่างๆ ของบุคคล บทบาทในฐานะ ตัวพยากรณ์ ของความพึงพอใจในชีวิตย่อยด้านต่างๆ ในการทำนายความพึงพอใจในชีวิตโดย รวม และบทบาทของค่านิยมทางวัตถุที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม กับความพึงพอใจในชีวิตย่อยของบุคคล แนวคิดหรือทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยจึงอาจจำแนกได้เป็น 3 แนวทางเพื่ออธิบายปรากฏการณ์เชิงความสัมพันธ์ข้างต้นทั้งสาม ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการปรับตัว (Adaptation theory)

ทฤษฎีการปรับตัวเป็นทฤษฎีในขอบเขตการศึกษาค้นคว้าความรู้สึกที่ดีเชิงอัตวิสัย (subjective well-being) ซึ่งเป็นภาวะที่มีความหมายในทางบวก เป็นภาวะที่บุคคลรู้สึกถึงความสุข ความ รู้สึกทางบวกและความพึงพอใจในชีวิต โดยความพึงพอใจในชีวิตจะเป็นการพิจารณาตัดสินชีวิต ของบุคคลด้วยองค์ประกอบทางปัญญาโดยใช้เกณฑ์ส่วนบุคคลในการประเมิน

ทฤษฎีการปรับตัวนี้ ผู้เสนอแนวคิดได้แก่ Helson (1964 อ้างถึงใน Brickman, Coates & Janoff-Bulman, 1978) โดย Helson (1947 อ้างถึงใน Diener, Suh, Lucas, & Smith, 1999) ได้ให้นิยามของการปรับตัวไว้ว่าเป็นการตอบสนองที่ลดลงของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าซ้ำๆ หรือสิ่งเร้าที่เร้าบุคคลอย่างต่อเนื่อง ต่อมาแนวคิดด้านการปรับตัวได้รับการประยุกต์มาใช้อธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับความสุขของบุคคลโดย Brickman และ Campbell (1971 อ้างถึงใน Brickman et al., 1978) ทฤษฎีดังกล่าวได้ทำนายว่า บุคคลแต่ละคนจะมีระดับมาตรฐานของความสุขหรือความรู้สึกที่ดีต่อชีวิตตนเองอยู่ เมื่อบุคคลได้เผชิญกับเหตุการณ์ที่ดีและร้าย ความรู้สึกถึงความสุขของบุคคลก็จะเปลี่ยนแปลงขึ้นลงตามเหตุการณ์นั้น กล่าวคือ หากเหตุการณ์ในชีวิตที่บุคคลได้พบเป็นเหตุการณ์ทางบวก และดีกว่าระดับความสุขแต่เดิม บุคคลก็จะรู้สึกมีความสุขจากเหตุการณ์นั้น อย่างไรก็ตาม หากเหตุการณ์ที่ติดนั้นยังคงดำเนินอยู่เรื่อยไป บุคคลก็จะเกิดการปรับตัว โดยระดับมาตรฐานของความสุขของบุคคลก็จะเพิ่มขึ้นไปเท่ากับความสุขที่ได้รับจากเหตุการณ์ที่ติดนั้น และการปรับตัวนี้ก็จะเกิดขึ้นในทำนองเดียวกันเมื่อบุคคลเผชิญเหตุการณ์ทางลบด้วย ดังนั้น ตามคำทำนายของทฤษฎีการปรับตัว การเปลี่ยนแปลงในชีวิตจะนำมาซึ่งผลกระทบเพียงไม่นาน เนื่องจากบุคคลจะปรับระดับมาตรฐานของความสุขตนขึ้นหรือลงตามเหตุการณ์ที่ตนพบในที่สุด

Brickman และคณะ (1978) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลด้านความสุขจากเหตุการณ์ทางบวก ซึ่งได้แก่การถูกลีดเตอริรางวัลใหญ่ (จำนวนเงินมากที่สุดคือ 1,000,000 ดอลลาร์ และจำนวนเงินที่น้อยที่สุดคือ 50,000 ดอลลาร์) และเหตุการณ์ทางลบจากการประสบอุบัติเหตุในกลุ่มตัวอย่างผู้เป็นอัมพาตจากอุบัติเหตุจำนวน 29 คน และผู้ถูกลีดเตอริจำนวน 22 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ด้วยคำถามเพื่อประเมินระดับความสุขในปัจจุบันกาล ระดับความสุขก่อนที่ตัวอย่างจะถูกลีดเตอริหรือประสบอุบัติเหตุ และระดับความสุขที่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองคาดว่าจะรู้สึกในอีก 2 ปีข้างหน้า นอกจากนี้ Brickman และคณะ (1978) ยังให้กลุ่มตัวอย่างประเมินระดับความพึงพอใจที่ตนรู้สึกในชีวิตประจำวัน ที่มีต่อเหตุการณ์ 7 เหตุการณ์ ได้แก่ การพูดคุยกับเพื่อน ๆ การชมโทรทัศน์ การรับประทานอาหารเข้า การฟังเรื่องเล่าตลกๆ การได้รับคำชมเชย การอ่านนิตยสาร และการซื้อเสื้อผ้า ด้วยมาตราการตอบแบบ 6 ช่วง จาก 0 คือ ไม่รู้สึกเลย ไปจนถึง 6 คือ พึงพอใจอย่างยิ่ง

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ถูกรางวัลลีดเตอริและกลุ่มควบคุม คือกลุ่มที่ไม่ได้ถูกลีดเตอริและประสบอุบัติเหตุ มีระดับของความสุขในปัจจุบัน ความสุขเมื่อก่อนจะถูกลีดเตอริและระดับความสุขที่คาดว่าจะรู้สึกในอีก 2 ปีข้างหน้าไม่แตกต่างกัน ส่วนในผู้เคราะห์ร้ายจากอุบัติเหตุ นั้น บุคคลรายงานว่าตนรู้สึกมีความสุขในอดีตที่ผ่านมามากกว่ากลุ่มควบคุม และมี

ความสุขในปัจจุบันน้อยกว่ากลุ่มควบคุม แต่ก็ยังสูงกว่าค่ากลางของมาตรการประเมิน นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ถูกล็อตเตอรี่รายงานความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมประจำวันทั้งเจ็ด ต่ำกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ และในกลุ่มผู้ประสบอุบัติเหตุ บุคคลรายงานระดับความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมประจำวันทั้งเจ็ด ต่ำกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญ

จากผลการศึกษาที่ได้ Brickman และคณะ (1978) ได้อธิบายว่าตามทฤษฎีการปรับตัว นั้น สาเหตุที่บุคคลผู้ประสบเหตุการณ์ที่น่ายินดียิ่ง กลับไม่ได้มีความสุขมากไปกว่าคนปกติ ประกอบด้วย 2 สาเหตุ คือ

1.1 การเปรียบเทียบ (contrast) เหตุการณ์สำคัญเช่นการถูกรางวัลล็อตเตอรี่สามารถทำให้ระดับมาตรฐานความสุขของบุคคลเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น เหตุการณ์ปกติทั่วไปในชีวิตประจำวันจึงดูน่าพึงพอใจน้อยลงเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับการถูกรางวัลได้เงินจำนวนมาก ความสุขจากการถูกรางวัลจึงถูกหักลบด้วยการสูญเสียความพึงพอใจในเหตุการณ์อื่นๆ ไป ทำให้โดยรวมแล้วบุคคลที่โชคดีนี้ก็ไม่ได้มีความสุขเหนือกว่าคนทั่วไป

1.2 การเคยชิน (habituation) เหตุการณ์ต่างๆ แม้จะเป็นเหตุการณ์ที่สูดยอดดังเช่นการถูกล็อตเตอรี่นี้ เมื่อเวลาผ่านไป บุคคลก็จะค่อยซึมซาบและเคยชินกับความสุขที่ตนได้รับ เช่น ฐานะที่ร่ำรวยและความเป็นอยู่สุขสบาย เมื่อบุคคลรู้สึกเคยชินกับสภาพของความสุข เหตุการณ์ดังกล่าวจึงไม่ได้เพิ่มความสุขให้แก่บุคคลอีกต่อไป ความคุ้นเคยจึงเป็นตัวลดคุณค่าของเหตุการณ์ในทางบวกที่บุคคลได้ประสบ

ด้วยการทำงานของกลไกทั้งสองแบบนี้ ผู้ที่พบเจอประสบการณ์ที่น่าพึงพอใจที่สุดจึงไม่ได้มีความสุขในชีวิตสูงอย่างยิ่งตามความน่าพึงปรารถนาของเหตุการณ์

ต่อมาในปี 1996 Sue, Diener, และ Fujita ได้ศึกษาผลกระทบของเหตุการณ์ในชีวิตที่มีต่อความรู้สึกที่ดีเชิงอัตวิสัย (subjective well-being) ซึ่งหมายถึงความพึงพอใจในชีวิต อารมณ์ทางบวกและอารมณ์ทางลบของบุคคลในช่วงเวลา 2 ปี ในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 115 คน โดยเริ่มการศึกษาในปี 1993 และติดตามผลต่อมาในปี 1994 ในการวัดทั้งสองครั้ง กลุ่มตัวอย่างจะได้รับการประเมินตัวแปรต่อไปนี้

- บุคลิกภาพ ด้วยมาตรวัดอุปนิสัยชอบแสดงออก (Extraversion) และมาตรวัดอาการทางประสาท (Neuroticism) ซึ่งเป็นมาตรย่อยแยกจากมาตรวัดบุคลิกภาพ NEO Personality Inventory จำนวน 48 ข้อกระทงในครั้งแรก และในการวัดครั้งที่สอง ใช้มาตรวัดบุคลิกภาพ NEO Five Factor Inventory แบบ 12 ข้อกระทง

- ความรู้สึกที่ดีเชิงอัตวิสัย (subjective well-being) ประกอบด้วยมาตรวัดความพึงพอใจในชีวิตของ Diener, Emmons, Larsen, และ Griffin (1985 อ้างถึงใน Sue et al., 1996)

รายชื่อของอารมณ์ทางบวกและทางลบรวม 24 อารมณ์ ให้ผู้ตอบประเมินว่าตนรู้สึกบ่อยเพียงใด ด้วยมาตรการตอบ 7 ช่วง จาก 1 คือไม่เคยเลย ไปจนถึง 7 คือเป็นประจำ

- เหตุการณ์ในชีวิต ในการวัดครั้งแรก ผู้ตอบจะต้องบ่งชี้ถึงเหตุการณ์ที่ตนประสบในช่วง 4 ปีที่ผ่านมา จากรายชื่อเหตุการณ์ให้เลือกทั้งสิ้น 88 เหตุการณ์ และเพิ่มขึ้นเป็น 100 เหตุการณ์ในการประเมินครั้งที่ 2 ด้วยมาตรการตอบ 7 ช่วง จาก 1 คือไม่เคย(ประสบ) เลย ไปจนถึง 7 คือเป็นประจำ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เหตุการณ์ที่เกิดแก่บุคคลในระยะเวลาไม่นานคือ 3 เดือนที่ผ่านมาเท่านั้นที่มีสหสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิต อารมณ์ทางบวกและอารมณ์ทางลบของกลุ่มตัวอย่าง โดยตัวแปรระยะเวลาเป็นตัวลดอิทธิพลจากเหตุการณ์ต่อความรู้สึกที่ดี หรือบุคคลเกิดกระบวนการปรับตัวต่อเหตุการณ์ทั้งดีและร้ายที่ตนพบ ผลจากเหตุการณ์จึงไม่เกี่ยวข้องกับความสุขส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

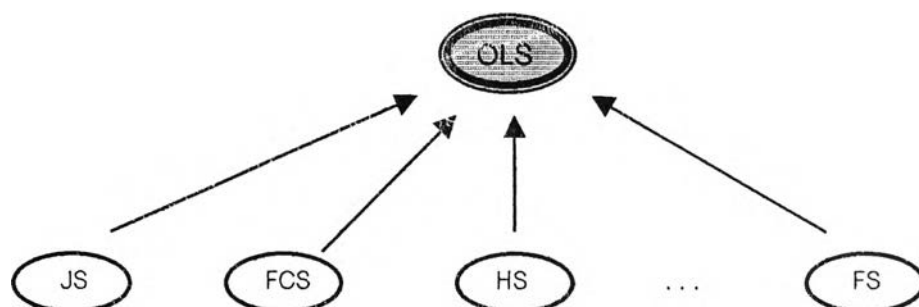
จากข้อระบุดของทฤษฎีการปรับตัว จึงสามารถเชื่อมโยงไปทำนายกลไกเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้มีค่านิยมทางวัตถุได้ กล่าวคือ บุคคลที่มีค่านิยมทางวัตถุจะต้องการเป็นเจ้าของสิ่งต่างๆ เมื่อได้สิ่งของมาครอบครองสมความปรารถนา บุคคลก็จะรู้สึกพึงพอใจ แต่เพียงไม่นาน บุคคลก็จะปรับตัวให้คุ้นเคยกับความพึงพอใจในระดับดังกล่าวจนไม่รู้สึกรู้สึกว่าตนมีความสุข บุคคลจึงต้องแสวงหาความสุขจากการครอบครองวัตถุสิ่งของชิ้นต่อไป ทำให้เกิดความอยากได้อย่างมืออยากเป็นอยู่อย่างไม่รู้จบ และช่องว่างระหว่างสภาพชีวิตหรือจำนวนทรัพย์สินที่มีในปัจจุบันกับสภาพที่บุคคลอยากได้อย่างเป็นนี่เองที่ก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจในสภาพชีวิตปัจจุบันของตนได้ (Richins, 1987) ดังนั้น การได้เป็นเจ้าของสิ่งต่างๆ จึงนำความสุขและความพึงพอใจมาให้บุคคลลักษณะนี้แค่เพียงชั่วขณะ จากนั้นบุคคลก็จะเกิดความไม่พึงพอใจตามมาอีก อันเป็นผลจากกระบวนการปรับตัว ตามคำทำนายของทฤษฎีการปรับตัวนี้

2. ทฤษฎีการรวม (Bottom-up Theory)

ทฤษฎีการรวมเป็นทฤษฎีในขอบเขตการศึกษาความรู้สึกที่ดีเชิงอัตวิสัย (subjective well-being) เช่นเดียวกับทฤษฎีการปรับตัว โดยเป็นทฤษฎีที่ใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในชีวิตในด้านย่อย เช่น ความพึงพอใจในงาน ความพึงพอใจในสุขภาพ กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของบุคคล โดยทฤษฎีการรวมได้เสนอคำทำนายว่า ชีวิตของบุคคลสามารถแบ่งออกเป็นด้านย่อยต่างๆ เช่น หน้าที่การงาน ชีวิตครอบครัว ชีวิตในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยเมื่อให้บุคคลคำนวณความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของตนเอง บุคคลจะรวบรวมความพึงพอใจในด้านย่อยต่างๆ ของชีวิตเหล่านี้มาเป็นความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมจึงเกิดจากความพึงพอใจเล็กๆ น้อยๆ จำนวนมาก ดังนั้น บุคคลจะ

มีความสุขได้ก็ด้วยการแสวงหาและสะสมความสุขเล็กๆ น้อยๆ ในชีวิต (Diener, 1984) แนวคิดของทฤษฎีนี้จึงมองความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมว่าเป็น "ผล" ที่เกิดจากการรวมกันของความพึงพอใจในชีวิตย่อยด้านต่างๆ เช่นความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว ฐานะการเงิน หน้าที่การงาน ถ้าบุคคลพึงพอใจในด้านย่อยต่างๆ เหล่านี้ ก็จะเป็น "เหตุ" ทำให้บุคคลพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของตนต่อไป ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในด้านย่อยของชีวิต กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม จึงเป็นดังที่เสนอไว้ในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมกับความพึงพอใจในด้านย่อยต่างๆ ของชีวิตตามแนวทฤษฎีการรวม (Bottom-up theory)

หมายเหตุ: OLS คือ ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม (overall life satisfaction) JS คือ ความพึงพอใจในงาน (job satisfaction) FCS คือความพึงพอใจด้านการเงิน (financial satisfaction) HS คือความพึงพอใจในสุขภาพ (health satisfaction) FS คือความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว (family life satisfaction) ลูกศรแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลตามการทำนายโดยทฤษฎี

งานวิจัยส่วนใหญ่ที่ศึกษาความพึงพอใจในชีวิตมักศึกษาตามแนวทางนี้ (เช่น Leelakulthanit & Day, 1990, Leelakulthanit & Day, 1993) และในงานวิจัยของ Orpen (1978) ก็พบว่าความพึงพอใจในด้านย่อยของชีวิตเป็นตัวทำนายความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของบุคคล และทิศทางดังกล่าวไม่สามารถกลับกันได้ โดย Orpen (1978) ได้ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างผู้จัดการบริษัทจำนวน 73 คน วัดตัวแปรความพึงพอใจในชีวิตโดยมาตรของ Iris และ Barrett (1972 อ้างถึงใน Orpen, 1978) และมาตรวัดความพึงพอใจในงานของ Brayfield และ Rothe (1951 อ้างถึงใน Orpen, 1978) จากการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง ผู้ศึกษาพบว่า ความพึงพอใจในงานเป็นตัวทำนายความพึงพอใจในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ ทิศทางดังกล่าวสนับสนุนแนวคิดการรวม ที่ทำนายว่าความพึงพอใจในด้านย่อยของชีวิต เป็นสาเหตุให้บุคคลมีระดับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมต่างกัน

ในปี 1993 Leelakulthanit และ Day ได้ศึกษาความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมและความพึงพอใจในด้านย่อยของชีวิตในกลุ่มตัวอย่างชาวไทยเปรียบเทียบกับชาวอเมริกัน โดยกำหนดว่าความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมสามารถทำนายได้โดยความพึงพอใจในด้านย่อยของชีวิตทั้งสิ้น 13 ด้าน คือ ความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว ความสัมพันธ์ทางสังคม นันทนาการหรือการใช้เวลาว่าง สุขภาพส่วนบุคคล การบริการด้านสุขภาพ การซื้อและบริโภคสินค้าหรือบริการ การครอบครองทรัพย์สินในเชิงวัตถุ ตนเอง ชีวิตด้านการนับถือศาสนา ชีวิตในประเทศไทย รัฐบาลไทย และการบริหารงานของกรุงเทพมหานคร โดยในชีวิตแต่ละด้านจะมีข้อกระทงย่อยจำนวนหนึ่งให้ผู้ประเมินระดับความพึงพอใจต่อข้อกระทงย่อยเหล่านั้นด้วยมาตราการประเมิน 7 ช่วง การตอบ จาก 1 คือ ไม่พึงพอใจอย่างยิ่ง ไปจนถึง 7 คือพึงพอใจอย่างยิ่ง ส่วนในการประเมินความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม Leelakulthanit และ Day (1993) ได้ใช้การสัมภาษณ์ให้ผู้ตอบประเมินความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของตน เช่นเดียวกับการให้ประเมินด้านย่อยๆ ของชีวิต

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าชาวไทยมีความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมต่ำกว่าชาวอเมริกันอย่างมีนัยสำคัญ และในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณได้ชี้ให้เห็นว่าในกลุ่มตัวอย่างชาวไทยความพึงพอใจในด้านย่อยของชีวิตทำนายความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยชีวิตด้านที่สามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมได้อย่างมีนัยสำคัญได้แก่ความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว ความพึงพอใจในตนเอง ความพึงพอใจในการนับถือศาสนา และความพึงพอใจในการครอบครองทรัพย์สินในเชิงวัตถุ ส่วนในกลุ่มตัวอย่างชาวอเมริกัน ผู้ศึกษาพบว่า ความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว ความพึงพอใจในตนเอง ความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ทางสังคม และความพึงพอใจในสุขภาพส่วนบุคคล เป็นตัวทำนายความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นข้อบ่งชี้ว่า ความพึงพอใจในแง่มุมย่อยของชีวิตสามารถเป็นเหตุให้บุคคลมีความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมได้ ตามคำทำนายของทฤษฎีการรวมนี้

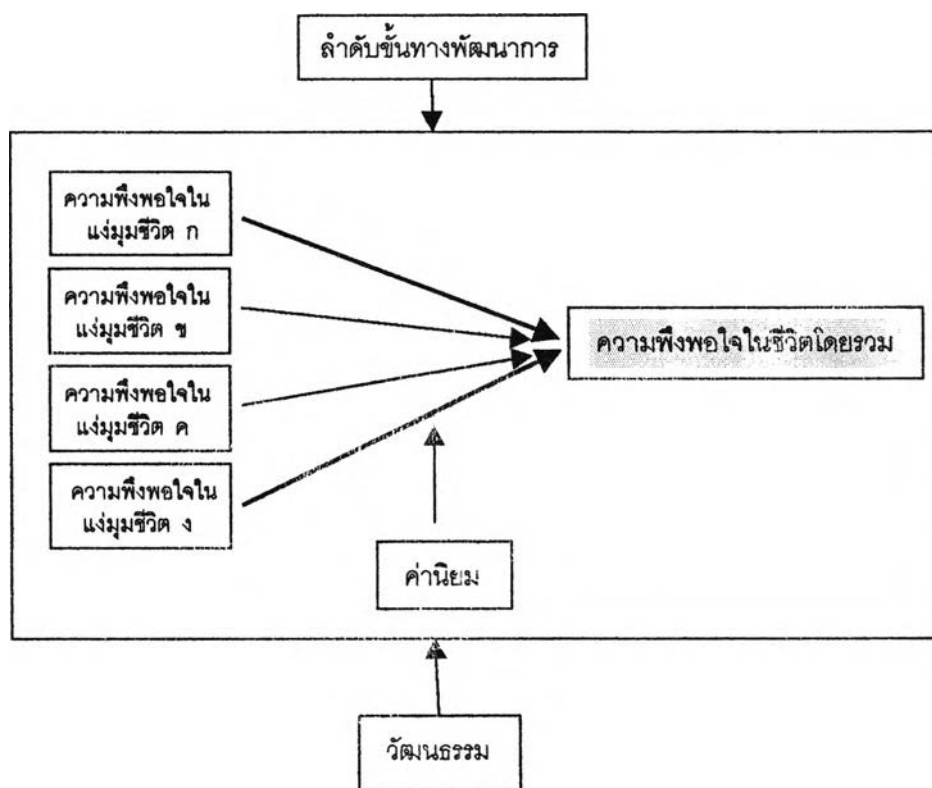
3. รูปแบบบทบาทของค่านิยม (value-as-a-moderator model)

ความพึงพอใจในด้านย่อยของชีวิต นอกจากจะเป็นตัวกำหนดความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของคนแต่ละคน ตามการทำนายของทฤษฎีการรวมแล้ว ยังมีตัวแปรอื่นที่สามารถมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ดังกล่าว เช่นตัวแปรในรูปแบบบทบาทของค่านิยมนี้

รูปแบบบทบาทของค่านิยมเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบทบาทสำคัญของค่านิยมของบุคคล ที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมกับความพึงพอใจในด้านย่อยของชีวิต ซึ่งได้รับการเสนอเมื่อไม่นานมานี้โดย Oishi, Diener, Suh, และ Lucas (1999) พวกเขาได้ศึกษาตัวแปรภายในบุคคลที่ส่งผลให้คนแต่ละคนมีความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมแตกต่างกัน ตัวแปรดังกล่าวได้แก่ “ค่านิยม” ที่คนแต่ละคนยึดถือแตกต่างกันไป ค่านิยมดังกล่าวมีอิทธิพลต่อทิศทางของความชอบในสิ่งต่างๆ รวมทั้งกิจกรรมประจำวันหรือแม้แต่เป้าหมายในชีวิต เช่น คนบางคนอาจให้คุณค่าแก่การประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ในขณะที่บางคนมีเป้าหมายจะใช้ชีวิตสุขสงบ การที่บุคคลจะยึดถือค่านิยมใดยังเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในสังคมที่ผู้นั้นอาศัยอยู่ เช่นคนในวัฒนธรรมปัจเจกนิยม อาจนิยมความเป็นอิสระจากผู้อื่น และค่านิยมยังขึ้นอยู่กับช่วงอายุของบุคคลหรือลำดับขั้นทางพัฒนาการ เช่น บุคคลวัยเรียนอาจให้คุณค่าแก่การประสบความสำเร็จในการเรียน แต่เมื่อโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ บุคคลอาจเปลี่ยนมาให้คุณค่าแก่การมีชีวิตครอบครัวที่สุขสงบ เป็นต้น Oishi และคณะ (1999) จึงทำนายว่าวัฒนธรรมมีอิทธิพลกำหนดค่านิยมและค่านิยมยังสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามขั้นพัฒนาการของบุคคล

ในด้านความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตนั้น รูปแบบบทบาทของค่านิยมนี้ทำนายว่า ค่านิยมมีอิทธิพลต่อตัวกำหนดหรือสาเหตุที่บุคคลจะมีความพึงพอใจในชีวิต เช่น บุคคลที่นิยมความเป็นอิสระจากผู้อื่นจะให้ความสำคัญแก่ชีวิตด้านที่เกี่ยวข้องกับความก้าวหน้าส่วนบุคคล รูปแบบนี้จึงทำนายว่าความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของผู้นี้จะมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับการประสบความสำเร็จส่วนบุคคล หรือในบุคคลวัยผู้ใหญ่ บุคคลอาจให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์ด้านความรักเป็นหลัก ดังนั้นความสุขหรือความพึงพอใจในความสัมพันธ์ด้านความรักก็ควรจะเป็นตัวทำนายที่ดีต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม เช่นเดียวกัน ในผู้ที่มีค่านิยมชอบช่วยเหลือผู้อื่น ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของผู้นี้จะมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นอย่างสูง โดยสรุปแล้ว ทฤษฎีบทบาทของค่านิยมจึงทำนายว่าหากบุคคลให้ความสำคัญแก่ด้านของชีวิตใดมาก ความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจในชีวิตด้านนั้นๆ ก็ควรจะมีน้ำหนักมากในการทำนายความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม โครงสร้างของรูปแบบบทบาทของค่านิยม ได้แสดงไว้ในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม ขั้นพัฒนาการ ค่านิยมในฐานะตัวกำหนดความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมและความพึงพอใจในแง่มุมย่อยของชีวิต ตามการทำนายของรูปแบบบทบาทของค่านิยม เสนอโดย Oishi และคณะ (1999)

หมายเหตุ: ข้อมูลนำเสนอในภาพ ดัดแปลงจาก Oishi et al., 1999 หน้า 164

เส้นลูกศรที่ทึบแสดงความสัมพันธ์ที่สูงกว่าเส้นลูกศรบาง

นอกจากนี้ Oishi และคณะ (1999) ยังได้รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อทดสอบรูปแบบบทบาทของค่านิยมนี้ ในกลุ่มตัวอย่างนักศึกษามหาวิทยาลัย โดยทำนายว่าผู้ที่มีค่านิยมใฝ่สัมฤทธิ์ (achievement values) ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของผู้นี้น่าจะมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในผลการเรียน สูงกว่าความสัมพันธ์ที่พบในผู้ที่มีค่านิยมใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ และในผู้ที่มีค่านิยมชอบช่วยเหลือผู้อื่น (benevolence) ความพึงพอใจในชีวิตทางสังคมน่าจะมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมสูงกว่าผู้ที่มีค่านิยมชอบช่วยเหลือผู้อื่นต่ำ และผู้ที่นิยมความสอดคล้องกลมเกลียวในความสัมพันธ์ (conformity) สูง ความพึงพอใจในชีวิตครอบครัวก็น่าจะมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมสูงกว่าผู้ที่มีค่านิยมความสอดคล้องในความสัมพันธ์ต่ำด้วย

จากการวิเคราะห์การถดถอย Oishi และคณะ (1999) พบผลปฏิสัมพันธ์ร่วมในการอธิบายความแปรปรวนของความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม ระหว่างตัวแปรค่านิยมใฝ่สัมฤทธิ์ กับ

ความพึงพอใจในผลการเรียน ค่านิยมความสอดคล้องในความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิต ครอบครัว และระหว่างค่านิยมขอความช่วยเหลือผู้อื่นกับความพึงพอใจในชีวิตทางสังคม ซึ่งให้เห็นว่า ยิ่งบุคคลยึดถือค่านิยมใดค่านิยมหนึ่งมากเพียงใด ความพึงพอใจในชีวิตย่อยด้านที่แสดงออกถึงค่านิยมนั้นก็จะมีสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมสูงตามไปด้วย และสูงกว่าความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมกับความพึงพอใจในด้านย่อยของชีวิตที่ไม่เกี่ยวข้องกับค่านิยมนั้น เป็นผลการวิจัยที่สนับสนุนแนวคิดรูปแบบบทบาทของค่านิยม

ความจริงแล้ว บทบาทของค่านิยมที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมกับความพึงพอใจในด้านย่อยของชีวิตนี้ ได้รับการศึกษามาเป็นเวลานานแล้วโดยผู้ศึกษาในแนวทางจิตวิทยาผู้บริโภค ได้แก่ Richins (1987) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อ ค่านิยมทางวัตถุ และความพึงพอใจในชีวิตในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 252 คน โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบมาตราวัดต่อไปนี้

- มาตราวัดค่านิยมทางวัตถุของ Richins (1987)
- มาตราวัดความพึงพอใจในชีวิต ด้วยมาตราวัดพึงพอใจ – ไม่พึงพอใจ (Delighted-terrible scale) ของ Andrews และ Withey (1976 อ้างถึงใน Richins, 1987)
- มาตราวัดความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ ด้วยมาตราวัดพึงพอใจ-ไม่พึงพอใจเช่นกัน

นอกจากนี้ Richins (1987) ยังศึกษาตัวแปรการเปิดรับสื่อ เพื่อประเมินจำนวนชั่วโมงในการชมโทรทัศน์ และความใส่ใจต่อโฆษณาทางโทรทัศน์ของกลุ่มตัวอย่าง และการรับรู้ความตรงกับชีวิตจริง ของโฆษณา เพื่อประเมินว่ากลุ่มตัวอย่างเชื่อว่าโฆษณานั้นใกล้เคียงกับความเป็นจริงในชีวิตมากน้อยเพียงใด

ผลจากการวิเคราะห์การถดถอยพบว่า การเปิดรับสื่อโทรทัศน์สามารถทำนายระดับค่านิยมของบุคคลได้ด้วยน้ำหนัก (β) เท่ากับ 0.17 ($p < .01$) และสามารถอธิบายความแปรปรวนของค่านิยมทางวัตถุได้ร้อยละ 4 นอกจากนี้ยังพบว่าระดับรายได้มีสหสัมพันธ์ในระดับสูงกับความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ และเมื่อแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นผู้มีค่านิยมทางวัตถุสูงและต่ำด้วยค่ามัธยฐานของคะแนน และวิเคราะห์สหสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตด้านมาตรฐานการครองชีพและชีวิตโดยรวมของกลุ่มตัวอย่าง ผลพบว่าผู้ที่มีค่านิยมทางวัตถุสูง ความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพมีสหสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่า (.27) ค่าสหสัมพันธ์ที่พบในกลุ่มผู้มีค่านิยมทางวัตถุต่ำ (.13)

ดังนั้น ด้วยข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจผลจากค่านิยมทางวัตถุ อันเป็นตัวแปรทางค่านิยมเดียวที่วัดในการวิจัยนี้ ที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมกับความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพซึ่งเป็นแง่มุมชีวิตด้านการครอบครองทรัพย์สินทางวัตถุ โดยตามคำทำนายของรูปแบบบทบาทของค่านิยม ผู้ที่มีค่านิยมทางวัตถุสูง ควรจะมีค่าสหสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพกับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมสูงกว่าในผู้ที่มีค่านิยมทางวัตถุต่ำ และในผู้ที่มีค่านิยมทางวัตถุสูง ความพึงพอใจในด้านย่อยของชีวิตที่สอดคล้องกับค่านิยมนี้ คือความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ จึงน่าจะเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมสูงกว่าความพึงพอใจในด้านย่อยของชีวิตอื่นๆ ที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยมทางวัตถุด้วย

ความหมายของตัวแปร

1. วัตถุนิยม (Materialism)

วัตถุนิยมเป็นการให้ความสำคัญต่อวัตถุ Berkman, Lindquist, และ Sirgy (1996) ได้ระบุว่า เหตุผลที่คนเราให้ความสำคัญแก่วัตถุ ก็เนื่องจากวัตถุสิ่งของสามารถสะท้อนถึงคุณค่าของบุคคลได้ การมีทรัพย์สินทางวัตถุจำนวนมากจึงทำให้บุคคลรู้สึกตนมีสถานภาพที่ดีและมีค่าในสายตาของผู้อื่น แสดงถึงความสามารถในการทำให้ชีวิตตนเพียบพร้อม การร่ำรวยทรัพย์สินจึงเป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จในชีวิต และสามารถนำมาซึ่งอำนาจและการเชื่อฟังจากผู้อื่นทั้งในทางการเมืองและสังคม นอกจากนี้วัตถุยังทำให้บุคคลมีความสุข เช่นความสะดวกสบายจากเครื่องใช้อำนวยความสะดวกต่างๆ สามารถเพิ่มความสุขสนานแก่ชีวิตได้ หรือการมีบ้านสักหลังอาจให้ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยแก่บุคคล วัตถุสิ่งของจึงมีความสำคัญต่อเราเป็นอย่างมาก ค่านิยมวัตถุจึงเป็นประเด็นที่มีผู้สนใจศึกษาจำนวนมากไม่น้อยในแนวทางต่างๆ กัน

1.1 แนวทางการศึกษาวัตถุนิยม

1.1.1 วัตถุนิยมในแนวทางอุปนิสัยทางบุคลิกภาพ (Materialism as a trait)

Belk (1984) ได้ศึกษาวัตถุนิยมในฐานะอุปนิสัยทางบุคลิกภาพ (trait) ของเขกัต์บุคคลและได้ให้นิยามอุปนิสัยนิยมวัตถุว่า หมายถึง ความสำคัญที่บุคคลให้ ต่อการผูกติดตนเองกับโลกของการครอบครองสิ่งต่างๆ และที่ระดับสูงสุดของความเป็นวัตถุนิยม บุคคลจะมองการครอบครองสิ่งของทางวัตถุว่าเป็นศูนย์กลางของชีวิต และเชื่อว่าจะสามารถให้ความพึงพอใจและ

ไม่พึงพอใจได้สูงสุด นอกจากนี้ Belk (1984, 1985) ยังเสนอแนวคิดเชิงทฤษฎีว่าอุปนิสัยนิยมวัตถุนั้น ประกอบด้วยอุปนิสัยในระดับต่ำกว่าอย่างน้อย 3 ลักษณะต่อไปนี้

1) อุปนิสัยชอบครอบครอง (Possessiveness)

การครอบครองในที่นี้ Belk (1985) นิยามว่าหมายถึงแนวโน้มและความโน้มเอียงของบุคคลที่จะผูกขาดการควบคุมหรือความเป็นเจ้าของเหนือสิ่งของในครอบครองของตน รวมถึงลักษณะวิตกกังวลเกี่ยวกับการสูญเสียสิ่งที่ตนเป็นเจ้าของ ต้องการที่จะควบคุมสิ่งของนั้นอย่างเต็มที่โดยการเป็นเจ้าของ มากกว่าที่จะเพียงเช่าหรือยืม และรวมถึงแนวโน้มที่จะทำให้ประสบการณ์ต่างๆ ที่บุคคลได้พบเจอนั้นจับต้องได้ เช่นการสะสมของที่ระลึก ภาพถ่าย หรือสิ่งของที่เตือนความจำถึงอดีตต่างๆ ด้วย

2) อุปนิสัยใจแคบ (Nongenerosity)

ใจแคบ หมายถึง ความไม่เต็มใจที่จะให้ หรือ ร่วมใช้สิ่งของในครอบครองของตนกับผู้อื่น ไม่เต็มใจให้ยืมหรืออุทิศของของตนให้ผู้อื่น และรวมถึงการมีเจตคติทางลบต่อการทำทานหรือการกุศลด้วย

3) อุปนิสัยอิจฉาริษยา (Envy)

Belk (1985) ได้อ้างคำนิยามของ Schoeck (1966) ว่าลักษณะอิจฉาริษยาหมายถึงความไม่พึงพอใจและเจตนาในทางร้ายต่อคนที่ผู้อื่นเหนือกว่าตนเองในด้านความสุขความสำเร็จ ชื่อเสียง หรือการเป็นเจ้าของสิ่งของต่างๆ ที่น่าปรารถนา บุคคลจึงอยากสิ่งของของผู้อื่น และรู้สึกขุ่นเคืองใจต่อผู้ที่มีสิ่งของที่น่าพึงปรารถนา นอกจากนี้ Belk (1985) ยังได้อ้างถึงข้อค้นพบของ Bakker และ Bakker-Rabdau (1973) และ Daniels (1964) และ Joffe (1969) ที่ว่า อุปนิสัยอิจฉาริษยายังสามารถกระตุ้นให้บุคคลก่อเหตุร้ายแรง เช่น การฆาตกรรม ลอบวางเพลิง หรือลักขโมยได้

ต่อมาในปี 1990 Ger และ Belk ได้ศึกษาอุปนิสัยนิยมวัตถุในกลุ่มตัวอย่างชาวอเมริกันตุนี อังกฤษ ฝรั่งเศสและเยอรมัน จำนวน 405 คน จากการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) พบว่าอุปนิสัยนิยมวัตถุมี 4 องค์ประกอบ จึงได้เพิ่มอุปนิสัยลักษณะที่ 4 คืออุปนิสัยชอบเก็บรักษา (Preservation) เข้ามาเป็นลักษณะหนึ่งของผู้นิยมวัตถุด้วย กล่าวคือ Ger และ Belk ได้แยกแนวโน้มที่จะทำให้ประสบการณ์ต่างๆ เป็นสิ่งจับต้องได้จากลักษณะชอบครอบครอง

ออกมาเป็นลักษณะเก็บรักษา ดังนั้นโดยสรุปแล้ว อุปนิสัยนิยมวัตถุถึงประกอบด้วยอุปนิสัยขั้นต่ำกว่า รวม 4 ลักษณะ คือ อุปนิสัยชอบครอบครอง ใจแคบ อิจฉาริษยา และชอบเก็บรักษา

1.1.2 วัตถุนิยมในแนวค่านิยม (Materialism as a value)

ค่านิยม หมายถึงความเชื่อที่ว่ากลุ่มพฤติกรรมบางอย่างหรือเป้าหมายบางอย่าง น่าชื่นชอบในส่วนบุคคลหรือทางสังคม มากกว่ากลุ่มพฤติกรรมหรือเป้าหมายอื่นที่ตรงกันข้าม (Rokeach, 1973) เราทุกคนต่างมีความเชื่อว่าสิ่งใดมีค่า เหมาะสมและน่าพึงปรารถนาสำหรับตน ค่านิยมจึงเป็นเสมือนเกณฑ์ (standard) ในการเลือกและประเมินพฤติกรรม สิ่งของหรือเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน หรือเรียกว่าเป็นตัวกำหนดเจตคติต่อสิ่งอื่นๆ นอกจากนี้ ค่านิยมยังมีอิทธิพลต่อเป้าหมายในชีวิตบุคคล และเป็นแรงจูงใจให้บุคคลพยายามทำตามเป้าหมายนั้น ค่านิยมจึงมีความสำคัญเป็นตัวกำหนดทั้งแรงจูงใจและพฤติกรรมของบุคคลด้วย

วัตถุนิยมก็เป็นค่านิยมลักษณะหนึ่งเช่นกัน และผู้ศึกษาความนิยมวัตถุในแนวทางนี้ ได้แก่ Richins และ Dawson (1990,1992) ซึ่งได้โต้แย้งแนวทางการศึกษาของ Belk (1984, 1985) ว่าความนิยมในวัตถุนั้นเป็นแนวคิดที่มีหลายมิติ ไม่เพียงประกอบด้วยอุปนิสัยทางบุคลิกภาพเท่านั้น แต่ยังมีองค์ประกอบทางเจตคติ พฤติกรรมและค่านิยมด้วย จากการทบทวนวรรณกรรมวิจัยของ Richins และ Dawson (1992) พวกเขาได้ชี้ว่าความนิยมวัตถุเป็นแนวคิดที่มีลักษณะเป็นเจตคติที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของการได้เป็นเจ้าของสิ่งของทางวัตถุที่มีต่อชีวิตของบุคคล ผู้นิยมวัตถุจะให้คุณค่าแก่สิ่งของและการได้เป็นเจ้าของสิ่งต่างๆ สูงกว่าเรื่องอื่นหรือกิจกรรมอื่นๆ ในชีวิต เป็นการประเมินว่าสิ่งนั้นหรือกิจกรรมนี้มีค่ากว่ากิจกรรมอื่น ด้วยข้อระบุนี้ Richins และ Dawson (1992) จึงเสนอว่าการให้นิยามแก่ความนิยมวัตถุจึงควรมีลักษณะเป็นเชิงค่านิยม นอกจากนี้การครอบครองวัตถุสิ่งของยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างและรักษาความรู้สึกทางบวกของบุคคล เช่น การที่บุคคลใช้วัตถุสิ่งของมาเพิ่มความรู้สึกที่ดีแก่ตนเองจากการได้เป็นเจ้าของ ดังนั้น การนิยามความนิยมวัตถุว่าประกอบด้วยแง่มุมทางลบเพียงแง่เดียวดังเช่นการระบุของ Belk (1984,1985) จึงอาจไม่ยุติธรรมนัก

ดังนั้น Richins และ Dawson (1992) จึงนิยามค่านิยมทางวัตถุว่าเป็นกลุ่มความเชื่อเกี่ยวกับความสำคัญของการครอบครองวัตถุสิ่งของที่มีต่อชีวิตของบุคคล และเสนอแนวคิดเชิงทฤษฎีจากการรวบรวมข้อมูลคุณสมบัติของผู้มีค่านิยมทางวัตถุในกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคว่า ค่านิยมทางวัตถุประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1) มีศูนย์กลางของชีวิตที่การได้ครอบครองวัตถุสิ่งของ (Acquisition Centrality)

ผู้นิยมวัตถุของการครอบครองวัตถุสิ่งของต่างๆ และการได้เป็นเจ้าของสิ่งเหล่านั้นว่าเป็นศูนย์กลางของชีวิต เป็นวิถีชีวิตที่มีการบริโภคสิ่งของทางวัตถุเป็นเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายเพียงจุดเดียวที่บุคคลดำเนินตาม กำหนดแนวทางและพฤติกรรมการใช้ชีวิตของบุคคล

2) การได้ครอบครองวัตถุสิ่งของเป็นหนทางสู่ความสุข (Acquisition as the Pursuit of Happiness)

ผู้นิยมวัตถุของการเป็นเจ้าของสิ่งต่างๆ ว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อความพึงพอใจและความรู้สึกที่ดี (well-being) ซึ่งไปในทิศทางเดียวกับการให้ความหมายของวัตถุนิยมโดย Belk (1984) ชำตัน บุคคลที่นิยมวัตถุจึงหาความสุขให้แก่ตนเองโดยการไขว่คว้าวัตถุสิ่งของต่างๆ มาครอบครอง

3) ตัดสินความสำเร็จในชีวิตจากการครอบครองวัตถุสิ่งของ (Possession-defined Success)

ผู้นิยมวัตถุมักจะตัดสินความสำเร็จในชีวิตทั้งของตนเองและของผู้อื่นด้วยจำนวนและคุณภาพของวัตถุสิ่งของที่สะสมไว้ในครอบครอง พิจารณาความมั่งมีทางวัตถุเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จ ค่านิยมทางวัตถุสิ่งของนี้จึงไม่ได้เกิดแต่เพียงเหตุที่วัตถุสามารถแสดงถึงสถานภาพของบุคคลเท่านั้น แต่ยังเกิดจากเหตุที่วัตถุสามารถแสดงถึงภาพลักษณ์อันเป็นที่ปรารถนาของบุคคล ในฐานะผู้หนึ่งซึ่งมีชีวิตสมบูรณ์แบบตามจินตนาการอีกด้วย ผู้นิยมวัตถุ จึงพิจารณาตนเองว่าประสบความสำเร็จ ด้วยเกณฑ์ที่ตน สามารถครอบครองวัตถุสิ่งของที่แสดงถึงภาพลักษณ์ที่ตนปรารถนา

จากสองแนวทางการศึกษาความนิยมวัตถุข้างต้นนั้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกัน จะเห็นว่า การศึกษาวัตถุนิยมในแนวอุปนิสัยทางบุคลิกภาพมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ กล่าวคือ อุปนิสัยเป็นลักษณะทางบุคลิกภาพที่คงเส้นคงวาและคงทนไม่เปลี่ยนแปลงตลอดช่วงชีวิตของบุคคล หรือไม่เปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อม แต่ความสัมพันธ์หรือความผูกพันของบุคคลกับวัตถุสิ่งของสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาได้ ซึ่งได้รับการยืนยันจากการศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาของโฆษณาของ Belk และ Pollay (1985) ที่พบว่าความนิยมในวัตถุสามารถเพิ่มขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวัตถุนิยมในแนวอุปนิสัยจึงอาจไม่เหมาะสมนัก ในขณะที่การศึกษาปัจเจกบุคคลในแง่ค่านิยมมีข้อดีประการหนึ่ง คือได้แก่การที่

ผู้ศึกษาสามารถทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของค่านิยม อันเป็นผลจากเงื่อนไขทางสังคมได้ ในขณะที่อุปนิสัยคงทนไม่เปลี่ยนแปลง

ด้วยเหตุผลข้างต้น ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงพิจารณาศึกษาทัศนคติในแนวทางการค่านิยมของปัจเจกบุคคลโดยยึดแนวทางของ Richins และ Dawson (1992) และให้ค่านิยมแก่ค่านิยมทางวัตถุในการวิจัยครั้งนี้ว่า เป็นกลุ่มของความเชื่อเกี่ยวกับความสำคัญของการครอบครองวัตถุสิ่งของที่มีต่อชีวิตของบุคคล

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความนิยมวัตถุ

1.2.1 ลักษณะของความนิยมวัตถุจากสิ่งของในครอบครอง

การครอบครองวัตถุสิ่งของมิได้มีความหมายเพียงประโยชน์ที่จะได้จากการบริโภคเท่านั้น สิ่งของที่บุคคลมียังสะท้อนถึงเอกลักษณ์หรือตัวตนของบุคคล (Belk, 1988) สิ่งของที่ผู้มีความนิยมวัตถุสูงและต่ำจึงน่าจะแตกต่างกัน การศึกษาที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ได้แก่การศึกษาของ Richins (1994) ที่ศึกษาสิ่งของในครอบครองของผู้มีค่านิยมทางวัตถุสูงและต่ำ เพื่อพิจารณาว่าทรัพย์สินในครอบครองเหล่านั้นแสดงถึงค่านิยมทางวัตถุของเจ้าของแตกต่างกันอย่างไร โดยแยกการศึกษาออกเป็นสามส่วน การศึกษาที่ 1 มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาว่าประเภทของทรัพย์สินและความหมายในแง่ส่วนบุคคลของทรัพย์สินที่กลุ่มตัวอย่างมี ได้สะท้อนถึงค่านิยมทางวัตถุของผู้ครอบครองหรือไม่ โดย Richins (1994) ได้ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ ขอให้ผู้ตอบระบุทรัพย์สินในครอบครองที่ตนให้ความสำคัญอย่างมากมาจำนวนหนึ่ง พร้อมให้อธิบายเหตุผลที่ตนให้ความสำคัญกับของชิ้นนั้น และยังได้แบบสอบถามเพื่อวัดค่านิยมทางวัตถุ ของ Richins และ Dawson (1992) ให้กลุ่มตัวอย่างตอบด้วย จากการวิเคราะห์ลักษณะทรัพย์สินที่กลุ่มตัวอย่างที่มีค่านิยมทางวัตถุสูงและต่ำระบุมา ผู้ศึกษาพบว่า ทรัพย์สินที่ผู้มีความนิยมทางวัตถุสูงให้ความสำคัญ มักจะเป็นสิ่งของที่ต้องใช้หรือสวมใส่ในที่สาธารณะ มีราคาแพงกว่า รวมทั้งเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลน้อยกว่าทรัพย์สินที่ระบุโดยผู้มีความนิยมทางวัตถุต่ำ นอกจากนี้ในการวิเคราะห์เนื้อหาของเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างระบุมา ผู้ศึกษาพบว่า ผู้มีความนิยมทางวัตถุสูงระบุเหตุผลด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลน้อยกว่า และอ้างถึงคุณค่าด้านราคามากกว่าผู้มีความนิยมทางวัตถุต่ำในการอธิบายสาเหตุที่ตนให้ความสำคัญแก่ของนั้นๆ ในการศึกษาที่ 2 Richins (1994) ใช้การวิเคราะห์แบบถ่วงน้ำหนัก (scaling analysis) ในการศึกษาทดสอบความแตกต่างในความหมายทางสังคมของทรัพย์สินที่ระบุโดยผู้มีความนิยมทางวัตถุสูงและต่ำจากการศึกษาที่หนึ่ง และพบว่า ทรัพย์สินระบุโดยผู้มีความนิยมทางวัตถุสูงมักเป็นสิ่งของที่เกี่ยวข้อง

ข้องกับความมีเกียรติและสถานภาพทางสังคม เช่น แหวนเพชร เลือชนสัตว์ บ้านพักตากอากาศ มักมีคุณค่าเชิงการใช้งาน เช่น วิทยุสเตอริโอ รถจักรยาน ในขณะที่ผู้มีความนิยมทางวัตถุต่ำ มักให้คุณค่ากับสิ่งของที่เป็นตัวแทนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับผู้อื่น เช่น แหวนของแม่ เครื่องเงินของญาติผู้ใหญ่ และเป็นทรัพย์สินที่มีคุณค่าทางนันทนาการ เช่น เครื่องดนตรีหรืออุปกรณ์กีฬา

การศึกษาที่ 3 ซึ่งเป็นการศึกษาภาพพิมพ์ (stereotype) ที่กลุ่มตัวอย่างผู้บริโภควัยผู้ใหญ่จำนวน 30 คน มีต่อลักษณะทรัพย์สินของผู้มีความนิยมทางวัตถุสูงและต่ำ โดยให้กลุ่มตัวอย่างแบ่งทรัพย์สินที่ระบุในการศึกษาที่หนึ่ง ออกเป็นทรัพย์สินที่คาดว่าเป็นของผู้มีความนิยมทางวัตถุสูงและต่ำ จากนั้นจึงนำไปเปรียบเทียบกับทรัพย์สินของผู้มีความนิยมทางวัตถุสูงและต่ำระบุไว้ในการศึกษาที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้มีความนิยมทางวัตถุต่ำมักจะทำให้คุณค่าแก่สิ่งของของผู้สังเกตภายนอกคาดว่าเป็นของผู้มีความนิยมทางวัตถุต่ำ และผู้มีความนิยมทางวัตถุสูงก็มักจะทำให้คุณค่าแก่สิ่งของของผู้สังเกตว่าเป็นของผู้มีความนิยมทางวัตถุสูงเช่นกัน

ผลการศึกษาทั้งสามการศึกษาข้างต้นจึงชี้ให้เห็นว่าผู้มีความนิยมทางวัตถุสูง มักให้คุณค่าแก่สิ่งของที่สะท้อนภาพลักษณ์ที่เป็นที่พึงปรารถนา เช่น ทรัพย์สินที่ราคาแพง แสดงถึงเกียรติและสถานภาพของผู้เป็นเจ้าของต่อสาธารณชน และให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับผู้อื่นน้อยกว่า ในขณะที่ผู้มีความนิยมทางวัตถุสูงและต่ำต่างก็ให้คุณค่ากับสิ่งของต่างประเภทกันไป ซึ่งสามารถสะท้อนค่านิยมทางวัตถุของผู้เป็นเจ้าของได้

1.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุนิยมกับภาวะสันนิษฐานอื่นๆ

การศึกษาของ Richins (1994) ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้มีความนิยมทางวัตถุสูง จะให้ความสำคัญแก่การออกแบบ ความสวยงาม ราคา และลักษณะภายนอกอื่นๆ ของสิ่งที่ตนครอบครอง ความนิยมวัตถุจึงมีสหสัมพันธ์ทางบวกถึง .85 กับการแสดงออกของการกำกับตน (self-monitoring) (Chatterjee & Hunt, 1996) ผู้นิยมวัตถุจึงกระทำตนให้เป็นที่พึงปรารถนาของผู้อื่นตามความต้องการของสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับข้อค้นพบจากการศึกษาของ Wong (1997) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความนิยมวัตถุกับลักษณะส่วนบุคคล โดยให้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษามหาวิทยาลัยจำนวน 200 คน ตอบมาตรวัดต่อไปนี้

- มาตรวัดความนิยมวัตถุทั้งมาตรวัดอุปนิสัยนิยมวัตถุของ Ger และ Belk (1993) และมาตรวัดค่านิยมทางวัตถุของ Richins และ Dawson (1992)

- มาตรการวัดการตระหนักรู้ตนเอง (self-consciousness) ของ Fenigstein (1975 อ้างถึงใน Wong, 1997) ที่นิยามการตระหนักรู้ตนเองว่าหมายถึงแนวโน้มที่บุคคลจะสนใจต่อสิ่งภายในและภายนอกตนเอง มาตรการวัดดังกล่าวมี 3 มิติ คือการตระหนักรู้ตนเองในด้านความเกี่ยวข้องกับผู้อื่น (public self-consciousness) การให้ความสำคัญแก่ความรู้สึกและความคิดภายในตนเอง (private self-consciousness) และ ความรู้สึกวิตกกังวลต่อการปรากฏของผู้อื่น (social anxiety)

- มาตรการวัดปัจเจกนิยมและส่วนร่วมนิยม (Individualism-collectivism scale) ที่ผู้ศึกษา (Wong, 1997) สร้างขึ้นเอง

ผลการศึกษาพบว่า ความนิยมวัตถุทั้งแบบอุปนิสัยและแบบค่านิยมมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับการตระหนักรู้ถึงตนเองในแบบเกี่ยวข้องกับผู้อื่น และมีสหสัมพันธ์ทางลบกับความสนใจในความรู้สึกและความคิดภายในตนเอง ผู้ที่นิยมวัตถุจึงถูกอิทธิพลจากความปรารถนาที่จะจัดแจงกับภาพลักษณ์ตนเองและรักษาการปรากฏตัวเพื่อให้เห็นที่พึงปรารถนาแก่ผู้อื่น มากกว่าทำเพราะความต้องการแท้จริงของตนเอง นอกจากนี้ลักษณะปัจเจกนิยมยังมีสหสัมพันธ์ทางลบกับความนิยมวัตถุอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าบุคคลให้ความสำคัญแต่เฉพาะการประสบความสำเร็จของตนเอง และชอบแข่งขัน มากกว่าการเห็นแก่ส่วนรวมและความสัมพันธ์กับผู้อื่น

งานวิจัยต่อมาได้แสดงให้เห็นว่า การจัดแจงตนเองตามความต้องการของผู้อื่นนี้เกิดขึ้นแม้แต่ในเด็กด้วย โดยการศึกษาของ Achenreiner (1997) เกี่ยวกับการยอมรับอิทธิพลจากผู้อื่นในกลุ่มตัวอย่างอายุ 8-16 ปี โดยการศึกษาสหสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางวัตถุกับการยอมรับอิทธิพลจากเพื่อน (susceptibility to peer influence) ซึ่งหมายถึงความต้องการระบุตนเองตามภาพลักษณ์ของผู้อื่นผ่านการบริโภคสินค้าหรือยี่ห้อสินค้า ผู้ศึกษาพบว่าตัวแปรทั้งสองมีสหสัมพันธ์ทางบวกต่อกันเท่ากับ .44 บุคคลที่ยึดถือค่านิยมทางวัตถุมาก จึงยิ่งต้องการระบุภาพลักษณ์ของตนเองตามอย่างผู้อื่น

นอกจากนี้ งานวิจัยของ Hunt, Keman, Chatterjee, และ Florsheim (1990) ที่ศึกษาอุปนิสัยนิยมวัตถุในกลุ่มตัวอย่างนักศึกษามหาวิทยาลัย ก็พบว่า อุปนิสัยนิยมวัตถุมีสหสัมพันธ์ทางลบกับการรับรู้แหล่งการควบคุมสถานการณ์ (Locus of control) กล่าวคือ บุคคลที่มีอุปนิสัยนิยมวัตถุสูง ยิ่งรู้สึกที่ตนเองควบคุมสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตตนได้น้อยลง

การมีทิศทางของความสนใจอยู่ที่ผู้อื่นของผู้นิยมวัตถุ อาจเกิดจากบุคคลรู้สึกที่ตนเองไม่มีค่าเพียงพอ โดยจากการศึกษาของ Richins และ Dawson (1992) เกี่ยวกับค่านิยมทางวัตถุและการนับถือตนเอง (self-esteem) วัดโดยมาตรการนับถือตนเองของ Rosenberg (1965 อ้างถึงใน Richins & Dawson, 1992) ในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 235 คน พบว่าค่านิยมทางวัตถุมีความสัมพันธ์ทางลบกับการนับถือตนเองต่ำ (-.12) บุคคลที่มีค่านิยมทางวัตถุจึงรู้สึกที่ตน

เองไม่ได้ไม่มีคุณค่า ไม่มั่นใจในตนเอง ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าสิ่งนี้อาจเป็นเหตุให้บุคคลระบุภาพลักษณ์ของตนเองตามอย่างผู้อื่นเพื่อให้ได้การยอมรับ และความประทับใจจากผู้อื่นโดยใช้วัตถุสิ่งของเป็นเครื่องมือ

บุคคลที่นิยมวัตถุ นอกจากจะบริโภคสิ่งของต่างๆ เพื่อภาพลักษณ์และคุณค่าของตนเองในสายตาผู้อื่นแล้ว บุคคลยังต้องการครอบครองวัตถุสิ่งของเพื่อเพิ่มความรู้สึกทางบวกแก่ตนเอง การวิจัยของ McKeage, Richins, และ Debevec (1993) ได้ระบุว่าค่านิยมทางวัตถุ มีความสัมพันธ์กับความชอบใจของขวัญแก่ตนเอง (propensity to give self-gifts) โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้กำลังใจหรือเพิ่มความรู้สึกทางบวกให้ตนเอง อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าเสียดายที่บุคคลจะรู้สึกทางบวกจากความสมหวังที่ได้ครอบครองสิ่งของอยู่เพียงไม่นานเท่านั้น เนื่องจากการวิจัยของ Richins, McKeage, และ Najjar (1992) ที่ศึกษาลักษณะของอารมณ์ที่เชื่อมโยงกับการซื้อสิ่งของในผู้มีค่านิยมทางวัตถุสูงและต่ำ โดยให้ผู้ตอบประเมินระดับของอารมณ์ต่างๆ 24 อารมณ์มีทั้งทางบวกและลบ ตามที่ตนรู้สึกในช่วง 2-3 สัปดาห์หลังจากที่ได้สิ่งของที่ต้องการแล้ว ผลการศึกษา แสดงให้เห็นว่า ค่านิยมทางวัตถุ มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกทางลบเท่ากับ -.31 คือหลังจากได้สิ่งที่ต้องการไม่นาน ผู้มีค่านิยมทางวัตถุจะรู้สึกโกรธ ผิดหวัง วิตกกังวล รู้สึกผิด และไม่พึงพอใจ

นอกจากนี้ Richins และ Dawson (1992) ได้ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางวัตถุและความเรียบง่ายของการใช้ชีวิต ซึ่งหมายรวมถึงความเรียบง่ายในการใช้สิ่งของ ได้แก่การซื้อของมือสองหรือการใช้จักรยานแทนรถยนต์ในการเดินทาง การสร้างหรือทำสิ่งของเครื่องใช้ขึ้นเองแทนการซื้อ การพยายามซ่อมแซมบ้านด้วยตนเอง และรวมถึงความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม เช่นการนำของเหลือใช้แล้วมาใช้ประโยชน์ใหม่และการสนับสนุนองค์การเพื่อสิ่งแวดล้อม การศึกษานี้ได้แสดงให้เห็นว่าความเรียบง่ายของการใช้ชีวิตมีสหสัมพันธ์ทางลบเท่ากับ -.21 ($p < .01$) กับค่านิยมทางวัตถุ แสดงให้เห็นว่าผู้นิยมวัตถุยิ่งสูง บุคคลยิ่งชื่นชอบความเจริญหรือการพัฒนา พึ่งพาเทคโนโลยี และไม่ใส่ใจกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่สอดคล้องกับผลจากการศึกษาของ Banerjee และ McKeage (1994) ที่พบว่าระดับค่านิยมทางวัตถุ วัดโดยมาตรวัดค่านิยมทางวัตถุของ Richins และ Dawson (1992) มีสหสัมพันธ์ทางลบเท่ากับ -.20 กับค่านิยมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (environmentalism) ผู้มีค่านิยมทางวัตถุสูงจึงเป็นผู้ไม่ใส่ใจกับธรรมชาติหรือปัญหาสิ่งแวดล้อม

จากงานวิจัยข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่า ค่านิยมทางวัตถุของบุคคลเชื่อมโยงกับผลทางลบที่สำคัญต่อตัวบุคคลหลายประการ และรวมถึงผลทางลบต่อสภาพสังคมโดยรวม ดังเช่นด้านสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

1.2.3 ค่านิยมทางวัตถุ กับดัชนีบ่งชี้ด้านมาตรฐานการครองชีพ และการนับถือศาสนา

มาตรฐานการครองชีพ ในที่นี้หมายถึงถึงจำนวนและคุณภาพของสิ่งของทางวัตถุที่บุคคลครอบครอง ทั้งบ้าน ยานพาหนะ เครื่องใช้ต่างๆ และทรัพยากรที่บุคคลเป็นเจ้าของ เช่นเงินทุน รายได้ หลักทรัพย์ ตัวแปรดังกล่าวน่าจะมีความเกี่ยวข้องกับค่านิยมทางวัตถุ เนื่องจากผู้นิยมวัตถุมักจะต้องการรายได้เพิ่มขึ้นอย่างไม่รู้จักพอ และให้ความสำคัญแก่ความมั่นคงทางการเงินมากกว่าความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Richins & Dawson, 1992) นอกจากนี้ บุคคลยังมีค่านิยมทางวัตถุสูง จะยังมีเจตคติทางบวกต่อการใช้จ่ายเงิน คือชอบใช้เงิน มากกว่าผู้มีค่านิยมทางวัตถุต่ำ (Watson, 1998) บุคคลจึงน่าจะมุ่งสร้างฐานะเพื่อความร่ำรวยและแลงมาซึ่งวัตถุสิ่งของที่ต้องการ นอกจากนี้ตามแนวคิดของ Richins และ Dawson (1992) ผู้มีค่านิยมทางวัตถุยังเชื่อว่าปริมาณและคุณภาพของทรัพย์สินที่ตนและผู้อื่นมีคือดัชนีบ่งชี้ความสำเร็จในชีวิต บุคคลจึงมุ่งครอบครองวัตถุสิ่งของในปริมาณมากๆ เพื่อให้ได้ชื่อว่าประสบความสำเร็จในชีวิต ดังนั้น ด้วยดัชนีทางสภาพด้านมาตรฐานการครองชีพและความร่ำรวย จึงมีความเป็นไปได้ที่ผู้มีทรัพย์สินในครอบครองมาก มีแนวโน้มที่จะมีค่านิยมทางวัตถุสูง

ดังนั้น ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจแก่กลุ่มบุคคลผู้เป็นสมาชิกสโมสรโรตารีเนื่องด้วยฐานะและสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับความพึงพร้อมทางวัตถุสูง จึงเป็นกลุ่มที่คนทั่วไปมองว่ามีค่านิยมทางวัตถุสูงด้วย การวิจัยนี้จึงเป็นการให้ข้อมูลเชิงประจักษ์ว่าผู้เป็นสมาชิกสโมสรโรตารีให้ความสำคัญแก่วัตถุสิ่งของสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างอื่นหรือไม่ และจากการศึกษางานวิจัยต่างๆ ได้ชี้ให้เห็นว่าผู้เป็นสมาชิกสโมสรโรตารีนี้ อาจมิได้มีค่านิยมทางวัตถุสูงกว่ากลุ่มผู้มีความเป็นอยู่ปานกลางเช่นกลุ่มพนักงานทั่วไป โดย Moschis (1987 อ้างถึงใน Rindfleisch et al., 1997) ได้ระบุว่าแนวโน้มที่บุคคลจะมีค่านิยมทางวัตถุมักเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่บุคคลขาดแคลนความสะดวกสบายทางวัตถุที่เพียงพอ ซึ่งเป็นข้อระบุที่สอดคล้องกับการศึกษาของ Belk (1985) ที่พบว่าชนชั้นกลางคือผู้ใช้แรงงานในร้านจำหน่ายเครื่องยนต์ มีระดับอุปนิสัยนิยมวัตถุสูงที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาในสาขาบริหารธุรกิจ เลขานุการ สมาชิกในองค์การนักศึกษา และกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาในสถาบันทางศาสนา เนื่องจากบุคคลต้องการบริโภคสิ่งของอย่างสูงเพื่อชดเชยความขาดแคลนในชีวิตตน นอกจากนี้ในการศึกษาข้ามวัฒนธรรมของ Ger และ Belk (1990) ก็พบว่ากลุ่มตัวอย่างจากประเทศที่ยากจนที่สุดได้แก่ ชาวตุรกี กลับมีระดับอุปนิสัยนิยมวัตถุสูงที่สุดในกลุ่มตัวอย่างชาวอเมริกัน ฝรั่งเศส อังกฤษ และเยอรมันอีกด้วย

ดังนั้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับค่านิยมทางวัตถุในกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา คือกลุ่มผู้เป็นสมาชิกสโมสรโรตารี และกลุ่มพนักงานทั่วไปในองค์กรขนาดใหญ่ นอกจากจะพิจารณาจากข้อค้นพบเชิงประจักษ์ข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้พิจารณาหลักการเชิงทฤษฎี ที่ได้รับการสนับสนุนจากการวิจัยของ Richins และ Dawson (1992) ที่ว่าผู้มีค่านิยมทางวัตถุสูงจะเป็นผู้ที่เห็นแก่ตนเองเป็นหลัก (self-centered) โดยพวกเขาให้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษา ตอบมาตรวัดค่านิยมทางวัตถุเพื่อแยกกลุ่มตัวอย่างออกเป็นผู้มีค่านิยมทางวัตถุสูงและต่ำ และให้ตอบคำถามว่า หากตนได้รับเงินจำนวน 20,000 ดอลลาร์ จะนำไปใช้อย่างไรในรายการใช้จ่ายเงิน 6 ประเภทที่กำหนดให้ ได้แก่การนำไปใช้ซื้อของที่ตนเองต้องการบริจาคให้องค์การทางศาสนาหรือการกุศล ให้หรือให้เพื่อนหรือคนในครอบครัวืม ใช้ท่องเที่ยวให้คู่ และฝากธนาคาร ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผู้มีค่านิยมทางวัตถุสูง ระบุว่าตนจะใช้จ่ายเงินในการซื้อของให้ตนเองเป็นมูลค่าโดยเฉลี่ยมากเป็นสามเท่าของจำนวนเงินเฉลี่ยที่ระบุโดยผู้มีค่านิยมทางวัตถุต่ำ นอกจากนี้ ในการใช้จ่ายเงินประเภทอื่นๆ ผู้ศึกษายังพบว่า ผู้มีค่านิยมทางวัตถุสูงระบุว่า จะบริจาคเงินให้องค์การทางศาสนาหรือการกุศล และให้เงินแก่เพื่อนหรือครอบครัวเป็นจำนวนเงินเฉลี่ยไม่ถึงครึ่งหนึ่งของที่ระบุโดยผู้มีค่านิยมทางวัตถุต่ำ นอกจากนี้ ค่านิยมทางวัตถุยังมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับอุปนิสัยใจแคบ วัดโดยมาตริยวัดอุปนิสัยใจแคบของ Belk (1985) ที่ $r = .25$ ผู้มีค่านิยมทางวัตถุสูงจึงเป็นบุคคลใจแคบ ไม่ชอบแบ่งปันสิ่งของแก่ผู้อื่น และใช้เงินหรือทรัพยากรที่มีเพื่อตนเองเป็นสำคัญ และเมื่อนำข้อค้นพบนี้มาพิจารณากับกลุ่มผู้เป็นสมาชิกสโมสรโรตารี ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคม บุคคลจึงน่าจะมีโอกาส หรือมีความเกี่ยวข้องกับการให้ บริจาคหรือทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่นมากกว่ากลุ่มพนักงานทั่วไป นอกจากนี้ ความพร้อมพร้อมด้านวัตถุของสมาชิกสโมสรโรตารีอาจเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลให้ความสนใจกับการครอบครองสิ่งของต่างๆ น้อยลง และใส่ใจกับผู้อื่นมากขึ้น ในขณะที่กลุ่มพนักงานทั่วไปมีแนวโน้มที่จะต้องการทรัพย์สินหรือมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้นมากกว่า บุคคลจึงน่าจะให้ความสำคัญแก่สิ่งของทางวัตถุมากกว่าสมาชิกสโมสรโรตารี ด้วยข้อสันนิษฐานนี้ ผู้วิจัยจึงเปรียบเทียบค่านิยมทางวัตถุในกลุ่มผู้เป็นสมาชิกสโมสรโรตารี และกลุ่มพนักงานทั่วไป ในการวิจัยนี้ด้วย โดยมีทิศทางดังระบุไว้ในสมมติฐานข้อที่ 1

การนับถือศาสนา ความศรัทธาในศาสนา เป็นแนวทางที่บุคคลเชื่อและใช้สิ่งซึ่งไร้ตัวตนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ศาสนายังสอนให้บุคคลรู้จักเชื่อเพื่อเมื่อแก่ รู้จักการให้ ให้อภัยผู้อื่นและรักเพื่อนมนุษย์ นอกจากนี้ ศาสนาเป็นแนวคิดฝ่ายจิตนิยม จึงสอนให้ไม่ยึดติดอยู่กับรูปลักษณ์ภายนอกหรือสิ่งของที่จับต้องได้ ความใฝ่ในศาสนาจึงตรงกันข้ามกับความนิยมในวัตถุ (Belk, 1983) นอกจากนี้ ในการศึกษาของ Belk (1985) ที่เปรียบเทียบระดับอุปนิสัยนิยมวัตถุในกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาในสาขาบริหารธุรกิจ เลขานุการ สมาชิกในองค์กรการนักศึกษา

ผู้ใช้แรงงานในร้านจำหน่ายเครื่องยนต์ และกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาในสถาบันทางศาสนายังพบว่า กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาในสถาบันทางศาสนา มีระดับอุปนิสัยนิยมวัตถุต่ำที่สุด ความใฝ่ในศาสนา ของบุคคลจึงสามารถเป็นดัชนีบ่งชี้ระดับความนิยมทางวัตถุของบุคคลได้ประการหนึ่ง

ส่วนในประเทศไทยซึ่งประชากรส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนานั้น ผลจากปัจจัย ความใฝ่ในศาสนาจึงเป็นที่น่าสนใจศึกษา เนื่องจากศาสนาพุทธสอนว่าคนเราเกิดมาแต่ตัว เมื่อ ตายก็เอาอะไรไปไม่ได้ และสอนให้บุคคลพิจารณาโลกโดยไม่หลงใหลกับรูปลักษณ์ภายนอกอันไม่ คงทนยั่งยืน ซึ่งเป็นแนวสอนที่ตรงกันข้ามกับแนวคิดความนิยมทางวัตถุอย่างชัดเจน ด้วยดัชนี ด้านความใฝ่ในศาสนา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาระดับค่านิยมทางวัตถุในกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรมปฏิบัติ พุทธศาสนิกเป็นประจำด้วย

ดังนั้น ด้วยดัชนีบ่งชี้ค่านิยมทางวัตถุทั้งสองประการนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ระดับค่านิยมทางวัตถุในกลุ่มตัวอย่างพนักงานทั่วไปในองค์การขนาดใหญ่ ผู้เป็นสมาชิกสโมสร โรตารี และผู้ปฏิบัติศาสนิกตามแนวสันตติโอศก ที่เป็นบุคคลในวัยผู้ใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานคร ในฐานะกลุ่มที่คาดว่าจะมีระดับค่านิยมทางวัตถุแตกต่างกันในระดับสูงที่สุดจนถึงต่ำที่สุดในสาม กลุ่มตามลำดับ เป็นที่มาของสมมติฐานข้อที่ 1

1.3 การวัดความนิยมทางวัตถุ

การวัดความนิยมทางวัตถุสามารถจำแนกได้เป็น 2 แนวทาง ตามการศึกษาใน แนวอุปนิสัย (Belk, 1984, 1985) และแนวค่านิยม (Richins & Dawson, 1990, 1992) โดย ผู้ศึกษาทั้งสองแนว ต่างก็พัฒนามาตรวัดอุปนิสัยและค่านิยมทางวัตถุขึ้นตามแนวคิดของตน ผู้วิจัยจึงจะเสนอโดยจำแนกตามแนวทางการศึกษา ดังนี้

1.3.1 มาตรวัดอุปนิสัยนิยมวัตถุของ Belk (1984, 1985)

Belk (1984, 1985) พัฒนามาตรวัดอุปนิสัยนิยมวัตถุ ซึ่งคำนวณจากคะแนน รวมของมาตรวัดอุปนิสัยย่อย 3 มาตร คือมาตรวัดอุปนิสัยชอบครอบครอง อุปนิสัยใจแคบและ อุปนิสัยอิจฉาริษยา รวมเป็นคะแนนอุปนิสัยนิยมวัตถุ มาตรนี้จึงเป็นมาตรหลายมิติ (multidimensional scale) มีลักษณะเป็นมาตรรวมการประมาณค่าแบบ 5 ช่วง จาก 1 คือไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ไปจนถึง 5 คือเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อกระทงทั้งหมด 24 ข้อ แยกเป็นข้อกระทง ในมาตรย่อยวัดอุปนิสัยชอบครอบครองจำนวน 9 ข้อ (เช่น ฉันวิตกกังวลว่าผู้อื่นจะเอาสิ่งของ ของฉันไป) ข้อกระทงในมาตรวัดอุปนิสัยใจแคบ จำนวน 7 ข้อ (เช่น ฉันไม่ชอบให้ใครยืมของ แม้แต่เพื่อนสนิทของตนเอง) ข้อกระทงในมาตรวัดอุปนิสัยอิจฉาริษยา 8 ข้อ (เช่น ฉันรู้สึก หงุดหงิดเมื่อเห็นผู้อื่นซื้อสิ่งของที่เขายอยากได้)

ต่อมา Ger และ Belk (1990) ได้ศึกษาอุปนิสัยนิยมวัตถุในกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาจำนวน 405 คน จากการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) พบว่ามาตรมี 4 องค์ประกอบ จึงเพิ่มอุปนิสัยองค์ประกอบที่ 4 เข้าไปในมาตร คืออุปนิสัยชอบเก็บรักษา (วัดด้วยข้อกระทงเช่น ชั้นมีของที่ระลึกต่างๆ มากมาย) รวมทั้งปรับข้อกระทงในมาตรวัดใหม่ โดยมาตรพัฒนาโดย Ger และ Belk (1993 อ้างถึงใน Wong, 1997) ระบุว่าในมาตรย่อยอุปนิสัยชอบครอบครอง ใจแคบ อิจฉาริษยา และชอบเก็บรักษา มีข้อกระทงในแต่ละมาตรจำนวน 4, 9, 5 และ 3 ข้อตามลำดับ รวมทั้งมาตรมี 21 ข้อกระทง

ในด้านความเที่ยงของมาตรวัดอุปนิสัยนิยมวัตถุ ของ Belk (1984,1985) และ Ger และ Belk (1990) นั้น จากการศึกษาต่างๆ ที่ใช้มาตรนี้ พบว่าค่าความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน (Internal consistency) ของมาตรมีค่าปานกลางและไม่น่าพึงพอใจนัก ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของมาตร โดยจากมาตรเดิมที่มี 3 องค์ประกอบ เมื่อปรับปรุงมาตรแล้ว ค่าความเที่ยงที่ได้กลับลดต่ำกว่าเดิม ค่าความเที่ยงแบบสอดคล้องภายในคำนวณด้วยวิธีหาสัมประสิทธิ์อัลฟา (α) ผู้วิจัยได้แสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าความเที่ยงด้วยวิธีคำนวณค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α) ของมาตรวัดอุปนิสัยนิยมวัตถุของ Belk (1984) และมาตรที่ปรับปรุงแล้วของ Ger และ Belk (1990)

ผู้ศึกษา	จำนวนตัวอย่าง	ค่าความเที่ยงโดยวิธีคำนวณค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α)				
		PSS	NGR	ENV	PRE	มาตรรวม
Belk (1984)	237	.68	.72	.80	-	.73
	338	.57	.58	.64	-	.66
Dawson และ Bamossy (1990)	127	.53 - .68	.46 - .63	.76 - .81	-	.61 - .62
Ger และ Belk (1990)	405	.67	.69	.52	.56	.58
Rudmin (1990)	102	.26	.68	.51	-	.57
	73	.37	.54	.09	-	.48

หมายเหตุ: PSS คือ องค์ประกอบชอบครอบครอง (possessiveness) NGR คือองค์ประกอบใจแคบ (nongenerosity) ENV คือองค์ประกอบอิจฉาริษยา (envy) PRE คือองค์ประกอบชอบเก็บรักษา (preservation)

นอกจากนี้ จากการคำนวณค่าความเที่ยงแบบทดสอบซ้ำ (Test-retest reliability) คำนวณในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 48 คนในการศึกษาของ Belk (1984) โดยเว้น

ระยะเวลา 2 สัปดาห์ พบว่ามาตรย่อยอุปนิสัยชอบครอบครอง มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .87
 มาตรย่อยอุปนิสัยใจแคบมีค่า .64 มาตรย่อยอุปนิสัยอิจฉาริษยา มีค่า .70 และค่าความเที่ยง
 รวมทั้งมาตรเท่ากับ .68

ความตรงของมาตร Belk (1984) ได้วิเคราะห์ความตรงของมาตรโดยใช้วิธี
 ลักษณะหลากหลาย-วิธีหลาย (Multitrait-multimethod) ด้วยการใช้อธิบายภาพถ่ายและการ
 วิเคราะห์พฤติกรรมในการประเมินระดับอุปนิสัยนิยมวัตถุ และพบว่ามาตรมีความตรงเพียงพอ
 อย่างไม่ก็ตาม จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงการยืนยันโครงสร้าง (confirmatory factor
 analysis) ของ Ellis (1992) ในกลุ่มตัวอย่าง 148 คน พบว่าในการทดสอบ ตัวแปรที่ได้ไม่เป็น
 ไปตามข้อกำหนดด้านองค์ประกอบของมาตรโดย Belk (1985) และระบุว่าการศึกษาคะแนน
 รวมจากมาตรย่อย 3 องค์ประกอบรวมกันเป็นคะแนนอุปนิสัยนิยมวัตถุเป็นการไม่เหมาะสม
 ต่อมา Micken (1995) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบของมาตรวัดฉบับปรับปรุง 4 องค์ประกอบของ
 Ger และ Belk (1993 อ้างถึงใน Micken, 1995) และพบว่ามาตรดังกล่าวมี 4 องค์ประกอบ
 โดยองค์ประกอบแรกที่ได้คือองค์ประกอบใจแคบที่มีจำนวนข้อกระทงเกาะกลุ่มกัน 9 ข้อกระทง
 และองค์ประกอบที่ให้ผลตามข้อกระทงดั้งเดิมของ Ger และ Belk (1993 อ้างถึงใน Micken,
 1995) คือองค์ประกอบชอบเก็บรักษา ส่วนองค์ประกอบใจแคบและอิจฉาริษยานั้น ส่วนใหญ่
 ข้อกระทงในมาตรเดิมเกาะกลุ่มกัน นอกจากนี้ ข้อกระทงในมาตรวัดอุปนิสัยนิยมวัตถุของ Ger
 และ Belk (1990) ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างข้อกระทงต่ำ

และประเด็นสำคัญในด้านความตรงของมาตรอีกประการหนึ่ง คือความตรงเชิง
 เนื้อหา (content validity) การทดสอบของ Micken (1995) บ่งชี้ว่าข้อกระทงบางข้อในมาตร
 เป็นการวัดลักษณะปัจเจกนิยม (Individualism) ไม่ใช่วัตถุนิยม และจากแนวคิดของวัตถุนิยมที่
 ระบุโดย Belk (1984) ว่าบุคคลยึดถือวัตถุเป็นแหล่งให้ความพึงพอใจในชีวิต ก็ไม่ได้มีข้อกระทง
 ใดที่เชื่อมโยงกับแนวคิดเชิงทฤษฎีนี้เลย

1.3.2 มาตรวัดค่านิยมทางวัตถุของ Richins และ Dawson (1992)

มาตรนี้พัฒนาขึ้นโดย Richin และ Dawson (1990, 1992) โดยให้กลุ่มตัวอย่าง
 วัยผู้ใหญ่จำนวน 11 คน บรรยายลักษณะและความเชื่อของผู้มีค่านิยมทางวัตถุที่ตนรู้จักลงใน
 แบบสอบถามปลายเปิด แล้วจึงนำคำบรรยายเหล่านี้มาสร้างข้อกระทงเพื่อวัดค่านิยมทางวัตถุ
 และผ่านการคัดเลือกข้อกระทงจนได้ข้อกระทงในขั้นสุดท้าย 18 ข้อกระทง ข้อกระทงย่อย
 สามารถจำแนกได้ 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบมีศูนย์กลางของชีวิตที่การได้ครอบครองวัตถุ
 สิ่งของ จำนวน 7 ข้อกระทง องค์ประกอบถือการครอบครองวัตถุสิ่งของเป็นหนทางสู่ความสุข 5

ข้อกระทง และองค์ประกอบตัดสินความสำเร็จจากการครอบครองวัตถุสิ่งของอีก 6 ข้อ หรือ
 จำแนกเป็นข้อกระทงทางบวก 10 ข้อ และทางลบ 8 ข้อ ลักษณะมาตรเป็นมาตรรวมการ
 ประมาณค่า 5 ช่วงการตอบ ให้ผู้ตอบระบุว่าตนเห็นด้วยกับข้อกระทงเพียงใด โดย 1 คือ ไม่เห็น
 ด้วยอย่างยิ่ง ไปจนถึง 5 คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตัวอย่าง มาตรวัดค่านิยมทางวัตถุ ของ Richins และ Dawson (1992)

ให้วงกลมเลข 1 หากท่านพิจารณาว่าท่านมีความรู้สึกไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ให้วงกลมเลข 2 หากท่านพิจารณาว่าท่านมีความรู้สึกไม่เห็นด้วย

ให้วงกลมเลข 3 หากท่านพิจารณาว่าท่านมีความรู้สึกตัดสินใจไม่ได้

ให้วงกลมเลข 4 หากท่านพิจารณาว่าท่านมีความรู้สึกเห็นด้วย

ให้วงกลมเลข 5 หากท่านพิจารณาว่าท่านมีความรู้สึกเห็นด้วยอย่างยิ่ง

โปรดวงกลมล้อมรอบตัวเลข

ในแต่ละข้อเพียงหนึ่งตัว

1. ฉันชื่นชมบุคคลที่มีบ้าน รถยนต์ และเสื้อผ้าราคาแพง.....	1	2	3	4	5
2. ฉันสนุกกับการใช้เงินที่มี ชื่อของที่ไม่มีประโยชน์.....	1	2	3	4	5
3. ชีวิตของฉันคงจะดีกว่านี้ ถ้าฉันได้เป็นเจ้าของสิ่งของบางอย่างที่ฉันไม่มี..	1	2	3	4	5

ความเที่ยงของมาตร มาตรวัดค่านิยมทางวัตถุนี้มีผู้วิจัยนำไปใช้ศึกษา
 จำนวนมาก จากการหาความเที่ยงของมาตรด้วยวิธีสอดคล้องภายใน (Internal consistency)
 ผู้ศึกษาต่างก็รายงานค่าความเที่ยงของมาตรที่น่าพึงพอใจ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 2

ความตรงของมาตร จากการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) ของ
 มาตร โดย Richins และ Dawson (1992) ผู้ศึกษาพบว่า ได้ผลเป็นองค์ประกอบพื้นฐานทั้งสาม
 ของมาตรเดิม นอกจากนี้ ในการวิเคราะห์ความตรงตามภาวะสันนิษฐาน (construct validity)
 ของมาตรทั้ง 18 ข้อกระทง ยังแสดงให้เห็นว่ามาตรมีสหสัมพันธ์ทางลบกับการช่วยเหลือผู้อื่น
 และความนับถือตนเอง (self-esteem) ที่ค่าสหสัมพันธ์ $-.12$ เท่ากัน และมีสหสัมพันธ์กับองค์
 ประกอบใจแคบของมาตรวัดอุปนิสัยนิยมวัตถุของ Belk (1985) ที่ $r = .25$

ตารางที่ 2 ค่าความเที่ยงด้วยวิธีคำนวณสัมประสิทธิ์อัลฟา (α) ของมาตรวัดค่านิยมทางวัตถุของ Richins และ Dawson (1992) จำแนกตามองค์ประกอบทั้งสามของมาตร

ผู้ศึกษา	จำนวน ตัวอย่าง	ค่าความเที่ยงด้วยวิธีคำนวณสัมประสิทธิ์อัลฟา (α)			
		Centrality	Happiness	Success	มาตรรวม
Banerjee และ McKeage (1994)	309	.72	.68	.76	.83
Burroughs และ Rindfleisch (1997)	135	-	-	-	.86
McKeage, Richins, และ Debevec (1993)	97	-	-	-	.89
Richins (1994)	144	-	-	-	.86
	149	-	-	-	.84
Richins และ Dawson (1992)	250,235	.71 - .75	.78 - .83	.74 - .78	.80 - .88
	205				
Richins, McKeage, และ Najjar (1992)	48	-	-	-	.87
	107	-	-	-	.86
Watson (1998)	299	.68	.70	.79	.83
Webster และ Beatty (1997)	82	-	-	-	.86
	85	-	-	-	.83
Wong (1997)	200	.76	.77	.82	-

หมายเหตุ: Centrality คือ องค์ประกอบมีศูนย์กลางของชีวิตที่การได้ครอบครองวัตถุสิ่งของ (Acquisition centrality) Happiness คือ องค์ประกอบถือการครอบครองวัตถุสิ่งของเป็นหนทางสู่ความสุข (Acquisition as a pursuit of happiness) Success คือ องค์ประกอบตัดสินความสำเร็จจากการครอบครองวัตถุสิ่งของ (Possession- defined success)

และเนื่องจากมาตรวัดวัดภาวะสันนิษฐานทางลบในตัวบุคคล Richins และ Dawson (1992) จึงประเมินความน่าพึงปรารถนาทางสังคม (social desirability) ของมาตรด้วย โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบมาตรวัดความน่าพึงปรารถนาทางสังคมของ Crowne และ Marlowe (1960 อ้างถึงใน Richins & Dawson, 1992) และพบว่าองค์ประกอบมีศูนย์กลางของชีวิตที่การได้ครอบครองวัตถุสิ่งของ องค์ประกอบถือการครอบครองวัตถุสิ่งของเป็นหนทางสู่ความสุข และองค์ประกอบตัดสินความสำเร็จจากการครอบครองวัตถุสิ่งของ มีสหสัมพันธ์กับมาตรเท่ากับ -.12, -.03 และ -.06 ตามลำดับ โดยมาตรรวมทั้งหมดมีสหสัมพันธ์กับความ

นำฟังก์ชันปรารถนาทางสังคมเท่ากับ -0.9 แสดงให้เห็นว่ามาตรไม่มีปัญหาด้านความนำฟังก์ชันปรารถนาทางสังคม สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Banerjee และ Mckeage (1994) ที่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนของมาตรของ Richins และ Dawson (1992) กับคะแนนจากมาตรวัดความนำฟังก์ชันปรารถนาทางสังคมเช่นเดียวกัน

เนื่องจากมาตรวัดค่านิยมทางวัตถุของ Richins และ Dawson (1992) มีคุณสมบัติในการวัดที่นำฟังก์ชันพอใจ และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาความนิยมวัตถุในฐานะค่านิยมของปัจเจกบุคคล จึงพิจารณานำมาตรวัดค่านิยมทางวัตถุของ Richins และ Dawson (1992) มาใช้ในการวิจัย

2. ความพึงพอใจในชีวิต (life satisfaction)

ความรู้สึกยินดี ชื่นชอบ พอใจและมีความสุขในการดำเนินชีวิต เป็นภาวะที่มนุษย์ทุกเพศทุกวัยปรารถนา เนื่องจากเป็นเสมือนภาวะที่บุคคลยอมรับสิ่งที่ตนเองเป็นหรือมีอยู่ทั้งแง่ดีและไม่ดี และมีความรู้สึกอยากมีชีวิตอยู่ ความรู้สึกถึงความสุขหรือความพึงพอใจจึงเป็นเป้าหมายสุดท้ายในการทำกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ (Shin & Jonnson, 1977) ในด้านการศึกษา ความพึงพอใจในชีวิตก็เป็นตัวแปรทางอัตนัยตัวแปรหนึ่งที่สะท้อนถึงการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพของบุคคล (Diener & Suh, 1997) หรือเรียกว่าสะท้อนถึงคุณภาพของชีวิตบุคคลได้ บุคคลที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี จะเป็นผู้กระตือรือร้น มีสุขภาพกายและจิตดี มีพลังที่จะสร้างสรรค์ผลงานหรือกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวม ความพึงพอใจในชีวิตจึงเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับบุคคลทุกวัยโดยเฉพาะวัยผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นวัยที่บุคคลใช้ความรู้ความสามารถในการทำงานและมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคมและความเจริญของส่วนรวม ตามแนวทางนี้ ความพึงพอใจในชีวิตจึงมิได้เป็นผลดีต่อบุคคลแต่ละคนเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลไปยังสังคมส่วนรวมอีกด้วย การศึกษาและการเพิ่มพูนความรู้สึกพึงพอใจในชีวิตของประชากรจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรใส่ใจ ควบคู่ไปกับการพัฒนาในด้านต่างๆ ในสังคม

2.1 ความหมายของความพึงพอใจในชีวิต

Shin และ Johnson (1977) ระบุว่า ความพึงพอใจในชีวิต หมายถึง ความรู้สึกทางบวกของบุคคลที่เป็นผลจากการประเมินหรือตัดสินคุณภาพชีวิตของตนเองบนพื้นฐานของกลุ่มมาตรฐานหรือเกณฑ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล จากความหมายนี้ กระบวนการคิด

คำนวณความพึงพอใจในชีวิตจึงเป็นการเปรียบเทียบระหว่างสภาพชีวิตตามการรับรู้ของบุคคล กับสภาพชีวิตตามมาตรฐานที่แต่ละคนตั้งไว้ หากสภาพชีวิตตามการรับรู้เป็นไปตามมาตรฐาน นั้นยิ่งมากเท่าใด บุคคลก็จะรายงานว่าตนพึงพอใจในชีวิตมากเท่านั้น ดังนั้น ความพึงพอใจในชีวิตจึงเป็นการตัดสินชีวิตบุคคลโดยรู้ตัว (conscious) ด้วยองค์ประกอบทางปัญญา และด้วยเกณฑ์การตัดสินที่ขึ้นอยู่กับคนแต่ละคน

Glatzer และ Mohr (1987) ให้นิยามไปในทางสอดคล้องกับ Shin และ Johnson (1977) โดยระบุว่าความพึงพอใจในชีวิตเป็นการประเมินอย่างกว้างๆ เกี่ยวกับสภาพของชีวิตในปัจจุบันของบุคคล และเป็นการประเมินทางปัญญาที่เป็นผลมาจากการเปรียบเทียบทางสังคม กับกลุ่มอ้างอิงที่บุคคลให้ความสำคัญ รวมทั้งการเปรียบเทียบกับความปรารถนา ความคาดหวัง และความหวังของบุคคลเอง

Neugarten, Havighurst, และ Tobin (1961) ศึกษาความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุและระบุว่า ความพึงพอใจในชีวิตเป็นการประเมินชีวิตของบุคคลไม่ว่าจะเป็นอดีตหรือปัจจุบันด้วยกรอบอ้างอิง (frame of reference) ภายในของแต่ละบุคคล ความพึงพอใจในชีวิตยังเป็นตัวแปรที่บ่งชี้ถึงการอยู่ดีมีสุขทางจิต (psychological well-being) ของบุคคล และเสนอว่า ความพึงพอใจในชีวิตมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. มีความสุขและกระตือรือร้นในการดำเนินชีวิต ได้แก่การเป็นผู้กระตือรือร้นที่จะตอบสนองต่อกิจกรรม บุคคล หรือเรื่องราวต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ชื่นชอบชีวิตของตนเอง ทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความพึงพอใจ ชอบสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น และกระตือรือร้นที่จะปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้น เป็นต้น
2. มีความแน่วแน่และอดทน เป็นความรู้สึกที่บุคคลยอมรับว่าตนต้องรับผิดชอบต่อชีวิตตน บุคคลจึงมีความมานะพยายาม อดทนต่อสู้และไม่หือถอยต่ออุปสรรค ยอมรับทั้งในด้านดีและไม่ดีของตนโดยไม่คิดที่จะเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ในอดีต
3. มีความสอดคล้องระหว่างเป้าหมายและความสำเร็จในเป้าหมายนั้น คือการที่บุคคลรู้สึกว่าคุณประสบความสำเร็จในเป้าหมายที่ตั้งไว้ในชีวิต หรือสิ่งที่บุคคลให้ความสำคัญ
4. มีอัตมโนทัศน์ในทางที่ดี บุคคลจะรู้สึกตนเองฉลาดเจียมแหลม รู้สึกภูมิใจกับความสำเร็จต่างๆ ในชีวิต และรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญต่อผู้อื่น
5. มีอารมณ์ดี เป็นความรู้สึกมีความสุข มองโลกในแง่ดีและมีอารมณ์ดี ตักตวงความรื่นรมย์ต่างๆ จากชีวิต รวมทั้งแสดงออกถึงความรู้สึกที่ดีนั้น

จากที่กล่าวมานั้น โดยสรุปแล้วความพึงพอใจในชีวิตเป็นการประเมินชีวิตในปัจจุบันของคนแต่ละคนด้วยกรอบหรือเกณฑ์ส่วนบุคคลของคนแต่ละคน ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้สรุปและให้ความหมายของความพึงพอใจในชีวิตไปในแนวทางของ Shin และ Johnson (1977) ว่าหมายถึง ความรู้สึกยินดีต่อสภาพชีวิตและการดำเนินชีวิตของตนเอง อันเป็นผลจากการประเมินทางปัญญาเปรียบเทียบระหว่างเกณฑ์ของสภาพชีวิตที่น่าพึงพอใจที่แต่ละบุคคลตั้งไว้ กับสภาพชีวิตในปัจจุบัน หากสภาพชีวิตของบุคคลยังเป็นไปตามเกณฑ์ที่บุคคลตั้งไว้เพียงใด บุคคลก็จะยิ่งรู้สึกพึงพอใจกับชีวิตตนมากเท่านั้น

ประเด็นสำคัญของความพึงพอใจในชีวิตก็คือ เป็นการประเมินทางปัญญา เป็นการคำนวณของบุคคลโดยรู้สึกตน และจุดนี้เองทำให้ความพึงพอใจในชีวิตแตกต่างจากความสุข (Happiness) เนื่องจากความสุขเป็นภาวะทางอารมณ์ความรู้สึก ที่เกิดจากการประสบเหตุการณ์ทั้งทางบวกและลบตามการรับรู้ของบุคคล (Glatzer, Mohr, Kerber, & Diewald, 1987)

นอกเหนือจากการศึกษาความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมในด้านความสัมพันธ์กับค่านิยมทางวัตถุแล้ว ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยยังสนใจว่าในกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ นั้น ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของบุคคลจะสามารถทำนายได้ด้วยความพึงพอใจในแง่มุมย่อยของชีวิตใดได้ดีที่สุด เนื่องจากชีวิตของบุคคลสามารถจำแนกออกเป็นด้านต่างๆ ได้หลายด้าน คนบางคนอาจทุ่มเทชีวิตให้แก่การทำงาน ในขณะที่บางคนทุ่มเทชีวิตให้แก่ครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้ข้อระบุของงานวิจัยต่างๆ ยังชี้ให้เห็นว่าความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของบุคคลเป็นผลจากคุณภาพชีวิตในแง่มุมที่ย่อยกว่า

ดังเช่น Flanagan (1978) ได้รวบรวมปัจจัยที่จำเป็นต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในกลุ่มตัวอย่างประมาณ 3,000 คนจากหลายกลุ่มอายุและเชื้อชาติ จากการวิเคราะห์สามารถจำแนกปัจจัยเหล่านั้นได้ 5 กลุ่ม คือ

1. ความสมบูรณ์ทางวัตถุและทางกายภาพ ได้แก่การมีอาหาร บ้าน ทรัพย์สินสมบัติ มีความสะดวกสบาย และความมั่นคงทางฐานะการเงิน รวมถึงการมีสุขภาพที่ดีไม่เจ็บป่วย มีความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิต
2. ความสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้แก่การแต่งงานและมีบุตร อันเป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การใช้เวลาอยู่กับครอบครัว ได้ร่วมกิจกรรมและมีสัมพันธ์อันดีกับบิดามารดา ญาติพี่น้องรวมทั้งมิตรสหาย
3. กิจกรรมทางสังคม ได้แก่การได้ช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมที่นอกเหนือจากเพื่อนหรือญาติพี่น้อง ในฐานะสมาชิกกลุ่มอาสาสมัครต่างๆ รวมทั้งกิจกรรมในหน้าที่พลเมือง

เช่นร่วมลงคะแนนเสียงทางการเมือง และความรู้สึกว่าตนมีเสรีภาพทางการเมือง สังคมและศาสนา

4. การพัฒนาและตอบสนองความต้องการของตนเอง รวมถึงการได้เรียนรู้ทำความเข้าใจและแก้ปัญหาต่างๆ การได้พัฒนาตนเอง หาคูดยืน เป้าหมาย และสิ่งชี้้นำทางชีวิต รู้จักยอมรับข้อดีและข้อเสียของตนเอง ได้ทำงานที่ท้าทายและมีคุณค่า รวมทั้งการที่บุคคลได้ใช้ความสามารถให้ได้มาซึ่งความสำเร็จ

5. นันทนาการ ได้แก่การได้พบปะสังสรรค์กับผู้อื่น ใช้เวลาในการนันทนาการ เช่นดูโทรทัศน์ ฟังเพลง และทำกิจกรรมด้านการออกกำลังกาย เช่น เล่นกีฬา เดินทางท่องเที่ยว เป็นต้น

นอกจากนี้ Lu และ Shih (1997) ได้ศึกษาการระบุแหล่งที่มาหรือสาเหตุของความสุขในกลุ่มตัวอย่างชาวไต้หวัน ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างระบุสาเหตุความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมประกอบด้วย 9 ปัจจัยคือ การได้รับการตอบสนองความต้องการการนับถือ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล ความพึงพอใจในด้านความต้องการด้านวัตถุ การประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ความรู้สึกสบายๆ กับชีวิต ความยินดีในเรื่องของผู้อื่น ความรู้สึกถึงการควบคุมตนเองได้และรู้สึกถึงการบรรลุถึงศักยภาพสูงสุดของตน (self-actualization) ความยินดีและอารมณ์ทางบวก รวมทั้งสุขภาพร่างกาย

และในการศึกษาของ Sastre (1999) ผู้ศึกษาได้สำรวจว่าปัจจัยใดบ้างที่บุคคลทั่วไประบุว่าเป็นตัวกำหนดหรือเป็นสาเหตุของความรู้สึกที่ดี (well-being) ในกลุ่มตัวอย่างชาวฝรั่งเศส โดยการถามกลุ่มตัวอย่างว่า คุณคิดว่าความรู้สึกที่ดี (well-being) หมายถึงอะไร? หรือความสุขในชีวิตคืออะไร? ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่บุคคลทั่วไประบุว่าเป็นตัวกำหนดความรู้สึกที่ดี ได้แก่ ครอบครัว สุขภาพร่างกาย และการยอมรับตนเอง

จากงานวิจัยที่ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของบุคคลทั้งหมด 5 ปัจจัย ได้แก่ สุขภาพร่างกาย ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสัมพันธ์ทางสังคม หน้าที่การงาน และมาตรฐานการครองชีพ ดังจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไปนี้

2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของบุคคล

2.2.1 สุขภาพร่างกาย

การมีสุขภาพร่างกายที่ดีเป็นปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข บุคคลที่เจ็บป่วยรุนแรงหรือเจ็บป่วยง่าย ร่างกายอ่อนแอ ย่อมรู้สึกว่าคุณชีวิตตนเองหม่นหมองและไร้ความสุข สุขภาพร่างกายที่ไม่ดียังเป็นอุปสรรคต่อการทำกิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลให้ความสำคัญ

อีกด้วย เกี่ยวกับความสำคัญของปัจจัยสุขภาพนี้ Campbell, Converse, และ Roger (1976 อ้างถึงใน Diener et al., 1999) ได้รายงานว่ามีแนวโน้มความสำคัญของแง่มุมต่างๆ ในชีวิตของแต่ละคน "การมีสุขภาพที่ดี" ได้รับการประเมินว่ามีความสำคัญสูงสุด อย่างไรก็ตาม ในทางการศึกษานั้น ปัจจัยสุขภาพสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือสุขภาพร่างกายแข็งแรงตามการประเมินของแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญ และสุขภาพร่างกายแข็งแรงอัตนัย (subjective health หรือ self-rated health) อันเป็นการประเมินของบุคคลแต่ละคนต่อความสมบูรณ์ของร่างกายตนเอง สุขภาพร่างกายจากดัชนีทั้งสองประเภทนี้ การศึกษาของ Brief, Butcher, George, และ Link (1993 อ้างถึงใน Diener et al., 1999) ได้พบว่าสุขภาพจากการประเมินทางปรนัยมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมอย่างไม่มีนัยสำคัญ แต่พบว่าความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมสามารถทำนายได้ด้วยตัวแปรสุขภาพร่างกายตามการรับรู้ของบุคคล (self-rated health) ดังนั้นงานวิจัยที่ผ่านมาจึงชี้ว่า การที่บุคคลรู้สึกว่าตนเองมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงมากน้อยเพียงใด สามารถทำให้บุคคลรู้สึกยินดีต่อสภาพชีวิตตนในปริมาณต่างๆ กันได้

นอกจากนี้ Palmore และ Luikert (1972) ยังได้ศึกษาอิทธิพลของสุขภาพจากการรับรู้ของบุคคลและตัวแปรทางสังคมอื่น ที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่อายุระหว่าง 45-69 ปี จำนวน 502 คน กลุ่มตัวอย่างประเมินสุขภาพของตนเองด้วยมาตรการตอบแบบขั้นบันได ช่วงการตอบ 10 ช่วง เริ่มจาก 0 แสดงอาการเจ็บป่วยอย่างหนัก ไปจนถึงขั้นสูงสุดของมาตรคือ 9 หมายถึงสุขภาพที่สมบูรณ์อย่างยิ่ง และประเมินความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมด้วยมาตรขั้นบันได (Cantril Ladder) ของ Cantril (1965 อ้างถึงใน Palmore & Luikert, 1972) ว่ากลุ่มตัวอย่างคิดว่าชีวิตตนเองยืนอยู่ขั้นใดของบันไดระหว่าง 0 ถึง 9 และการวิเคราะห์การถดถอย ให้ผลที่แสดงว่า สุขภาพจากการประเมินของบุคคลเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมสูงที่สุดในกลุ่มตัวแปรทางสังคมทั้งหมด มีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ .43 และมีขนาดถึง 2 ใน 3 ของความแปรปรวนที่อธิบายได้โดยตัวแปรทั้งหมดในการศึกษา และยังชี้ว่า ตัวแปรสำคัญที่กำหนดการประเมินสุขภาพร่างกายของกลุ่มตัวอย่าง คือสุขภาพร่างกายจากการประเมินโดยแพทย์ นอกจากนี้ Palmore และ Luikert (1972) ยังพบว่าความเชื่อเกี่ยวกับแหล่งการควบคุมสถานการณ์จากภายในตัวบุคคล (belief in internal control) ก็เป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน ส่วนตัวแปร เพศ อายุ การติดต่อทางสังคม ความมั่นคงทางอาชีพ สถานภาพสมรส และระดับสติปัญญาพบว่าเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมเพียงเล็กน้อยหรือไม่มีเลย

จากผลการวิจัยดังกล่าว จึงแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสุขภาพร่างกายจากการประเมินของบุคคลที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจ

ศึกษาว่าความพึงพอใจในสุขภาพร่างกาย ซึ่งเป็นตัวแปรสุขภาพจากการประเมินทางอัตนัยของบุคคล จะมีความสัมพันธ์และสามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างได้มากน้อยเพียงใด

2.2.2 หน้าที่การงาน

ดังคำกล่าวที่ว่า “ค่าของคนอยู่ที่ผลของงาน” ผู้ที่ไม่มียานทำหรือตงงานจึงอาจรู้สึกว่าคุณไรค่า ซึ่งเป็นผลเสียต่อความพึงพอใจในชีวิต การทำงานยังนำมาซึ่งรายได้ การไม่มียานไม่มีรายได้จึงส่งผลให้บุคคลมีสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่ดี เป็นผลเสียต่อความสุขและความพึงพอใจในชีวิตได้ทางหนึ่ง การมีหน้าที่การงานยังเป็นเป้าหมายในชีวิตของบุคคล นำมาซึ่งความภาคภูมิใจในความเจริญก้าวหน้า และความรู้สึกถึงการประสบความสำเร็จของชีวิต การได้ทำงานจึงมีอิทธิพลต่อความรู้สึกที่ดีต่อชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลในวัยผู้ใหญ่ซึ่งเป็นช่วงชีวิตที่บุคคลต้องทำงานเพื่อสร้างฐานะหรือสร้างชีวิต บุคคลที่ไม่มียานทำจึงมีระดับความซึมเศร้าสูงกว่า มีความพึงพอใจในชีวิตตนต่ำกว่า และมีอัตราการฆ่าตัวตายสูงกว่าผู้มียานทำ (Oswald, 1997, Platt & Kreitman, 1985 อ้างถึงใน Diener et al., 1999)

ดังนั้น สถานภาพด้านการงานจึงมีความสำคัญต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของบุคคล และตัวแปรด้านการงานอีกตัวแปรหนึ่งที่มีผู้ศึกษามากมาย ได้แก่ความพึงพอใจในงาน ก็มีความสำคัญต่อความพึงพอใจในชีวิตเช่นกัน เนื่องจากแม้บุคคลมียานทำ มีรายได้ดี ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่สุขสบาย แต่หากบุคคลนั้นรู้สึกไม่พึงพอใจกับหน้าที่การงาน เพื่อนร่วมงาน ค่าตอบแทนที่ได้ บุคคลผู้นั้นก็จะมี ความพึงพอใจในชีวิตต่ำด้วย คำกล่าวนี้ได้รับการยืนยันจากข้อค้นพบของ Tait, Padgett, และ Balwin (1989) ที่ได้อภิวิเคราะห์ (meta-analysis) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในงานและความพึงพอใจในชีวิต จำนวน 34 เรื่อง และสรุปว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลางในทางบวก เท่ากับ .44

นอกจากนี้ งานวิจัยของ Judge และ Watanabe (1993) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในงานและความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมในกลุ่มตัวอย่างวัยทำงานชาวอเมริกันด้วยวิธีสัมพัทธ์ พบว่าความพึงพอใจในชีวิตการทำงานเป็นตัวทำนาย หรือส่งผลไปยังความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญ ด้วยค่าคงที่ (coefficient) เท่ากับ 0.51 ซึ่งให้เห็นว่าผู้ที่พึงพอใจในงานของตนจะมีความเป็นไปได้อย่างมากที่จะรู้สึกพึงพอใจในชีวิตตนเองด้วยงานจึงเป็นเสมือนศูนย์กลางของชีวิตเนื่องจากมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตทั้งหมดของบุคคลอย่างมาก

จากข้อค้นพบเกี่ยวกับความสำคัญของปัจจัยหน้าที่การงานที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมข้างต้น ตัวแปรนี้จึงเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ผู้วิจัยพิจารณานำมาศึกษาในด้านความสัมพันธ์และการเป็นตัวพยากรณ์ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม ในการวิจัยนี้

2.2.3 ความสัมพันธ์กับครอบครัว

Glatzer และคณะ (1987) ระบุว่าคนเราแทบทุกคนมีครอบครัวที่ตนเติบโต และเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ บุคคลก็ต้องแต่งงานและสร้างครอบครัวของตนเอง ครอบครัวจึงเป็นแง่มุมของชีวิตสำคัญที่มีผลกระทบต่อชีวิตของบุคคลทุกคนในสังคม นอกจากนี้ ครอบครัวยังเป็นสังคมแรกที่มนุษย์รู้จักและผูกพัน เป็นแหล่งที่ให้ความรู้สึกอบอุ่น มั่นคงและปลอดภัยแก่ชีวิต ครอบครัวที่พร้อมหน้า แวดล้อมไปด้วยพ่อแม่ พี่น้องลูกหลานหรือสามีภรรยาที่มีความเข้าใจอันดีต่อกัน จึงมีความสำคัญต่อความรู้สึกถึงคุณค่าของตนเองและความเพียบพร้อมของชีวิต ครอบครัวยังสร้างกำลังใจแก่บุคคล และช่วยเยียวยาความตึงเครียดจากการใช้ชีวิตด้านอื่นๆ ดังนั้น ครอบครัวจึงเป็นแหล่งที่ตอบสนองของความต้องการทางอารมณ์พื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งได้แก่ ความรัก ความอาทรและความมั่นคงปลอดภัย และด้วยบทบาทดังกล่าวนี้ ครอบครัวและการแต่งงานจึงมีอิทธิพลสำคัญต่อความรู้สึกที่ดีเชิงอัตวิสัย (subjective well-being) อันรวมถึงความพึงพอใจในชีวิตของบุคคลด้วย โดยจากการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างชาวเยอรมัน (Glatzer et al., 1987) พบว่า เมื่อให้กลุ่มตัวอย่างระบุความสำคัญของแง่มุมต่างๆ ในชีวิต 9 ด้าน ประกอบด้วยการทำงาน ครอบครัว รายได้ ความรัก บทบาทต่อการตัดสินใจทางการเมือง การประสบความสำเร็จ การใช้เวลารว่าง ความศรัทธาทางศาสนา และสุขภาพร่างกาย กลุ่มตัวอย่างระบุว่าครอบครัว เป็นแง่มุมชีวิตที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 2 รองจากสุขภาพร่างกาย

ครอบครัวยังเป็นแหล่งให้การสนับสนุนทางสังคมที่สำคัญของบุคคลอีกด้วย Moss (1973 อ้างถึงใน Gore, 1978) ได้นิยามการสนับสนุนทางสังคม (social support) ว่าเป็นความรู้สึกทางอัตนัยของความเป็นส่วนหนึ่ง การได้รับการยอมรับ ได้รับการรัก และเป็นที่ต้องการจากผู้อื่น และความรู้สึกดังกล่าวนี้สามารถช่วยผ่อนคลายอาการทางจิตในผู้ที่ตกงานได้ (Gore, 1978) การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวจึงทำให้บุคคลมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต

ชีวิตสมรสก็จัดเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ทางครอบครัว และเป็นตัวแปรที่มีผู้สนใจศึกษาจำนวนมาก โดยในการศึกษาของ Shek (1995) ในชาวจีนวัยผู้ใหญ่ที่แต่งงานแล้ว กลุ่มตัวอย่างตอบมาตรงว่าความพึงพอใจในชีวิตสมรสและความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าตัวแปรทั้งสองมีสหสัมพันธ์กันเท่ากับ .38 บุคคลที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสต่ำมักแสดงอาการทางจิตและมีระดับเป้าหมายในชีวิตและความพึงพอใจในชีวิตโดย

รวมต่ำด้วย ความสัมพันธ์ที่พบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบทบาทของความพึงพอใจในชีวิตสมรสที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตไม่ได้พบเพียงในสังคมตะวันตกเท่านั้น และเมื่อศึกษาความพึงพอใจในชีวิตสมรสในฐานะตัวทำนาย ดังเช่นการศึกษาของ Zollar และ Williams (1987) ในกลุ่มตัวอย่างชนผิวดำ จากการวิเคราะห์การถดถอยพบว่าความพึงพอใจในชีวิตสมรสเป็นตัวทำนายที่ดีที่สุดของความพึงพอใจในชีวิต เมื่อเทียบกับตัวแปรทางประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ การศึกษา โดยมีน้ำหนักในการทำนาย (β) เท่ากับ 0.39

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาคืออิทธิพลจากความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว และความพึงพอใจในชีวิตสมรสก็จัดเป็นส่วนหนึ่งของขอบเขตนี้ด้วย โดยในด้านขอบเขตของความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว Leelakulthanit และ Day (1993) ที่ศึกษาความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของชาวไทยโดยจำแนกเป็นด้านย่อยๆ ของชีวิต ได้ระบุรายละเอียดในชีวิตครอบครัวของบุคคลว่า ประกอบด้วยส่วนประกอบทั้งด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คือด้านชีวิตสมรส ลูกหลาน พ่อแม่ พี่น้อง และด้านวัตถุที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดบ้านพักอาศัย และย่านที่อยู่อาศัยของครอบครัว ผู้ศึกษายังพบว่ากลุ่มตัวอย่างชาวไทยมีความพึงพอใจกับชีวิตครอบครัวในปัจจุบันเหล่านี้ค่อนข้างสูง โดยสูงเป็นลำดับที่สอง รองจากความพึงพอใจในชีวิตด้านการนับถือศาสนา และเมื่อนำคะแนนความพึงพอใจในชีวิตไปทำนายความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างชาวไทยด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่าความพึงพอใจในชีวิตครอบครัวสามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเป็นตัวทำนายที่มีน้ำหนักมากที่สุดในการทำนายเมื่อเทียบกับความพึงพอใจที่เหลืออีก 12 ด้านของชีวิตที่ศึกษาในการวิจัย ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางสังคม นันทนาการหรือการใช้เวลาว่าง สุขภาพส่วนบุคคล การบริการด้านสุขภาพ การซื้อและบริโภคสินค้าหรือบริการ การครอบครองทรัพย์สินในเชิงวัตถุ ตนเอง ชีวิตด้านการนับถือศาสนา ชีวิตในประเทศไทย รัฐบาลไทย และการบริหารงานของกรุงเทพมหานคร

จากผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าชีวิตครอบครัวมีความสำคัญต่อความสุขในชีวิตของชาวไทยเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในชีวิตครอบครัวกับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม โดยจากปี 1993 ที่ Leelakulthanit และ Day ได้ศึกษาไว้ สังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทางด้านความเจริญมากขึ้น จึงมีความเป็นไปได้ที่ชาวไทยอาจให้ความสำคัญแก่ด้านย่อยอื่นของชีวิตเพิ่มขึ้น และลดความสำคัญของชีวิตบางแง่มุมลง การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว ยังคงเป็นปัจจัยที่ความสัมพันธ์ และมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของชาวไทยมากที่สุดอยู่หรือไม่

2.2.4 ความสัมพันธ์ทางสังคม

ความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึงความสัมพันธ์ของบุคคลกับผู้อื่นในสังคมที่นอกเหนือจากเครือญาติหรือสมาชิกในครอบครัว บุคคลเหล่านั้นได้แก่เพื่อนฝูง เพื่อนบ้าน สมาชิกสมาคมหรือชมรมต่างๆ ที่บุคคลเป็นสมาชิก เป็นการติดต่อพบปะกับผู้อื่นในทางสังคม ซึ่งอำนวยความสะดวกต่อความสุขของบุคคลได้ทางหนึ่ง เนื่องจากเครือข่ายความสัมพันธ์เหล่านี้เป็นแหล่งการสนับสนุนทางวัตถุสิ่งของ ให้คำปรึกษา ข้อมูลและข่าวสาร ให้การช่วยเหลือ ให้การสนับสนุนทางอารมณ์ และให้ความรู้สึกเป็นมวลหมู่หรือพวกพ้องแก่บุคคล (Glazter et al., 1987)

การมีเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีจึงให้ผลทางบวกต่อบุคคล ดังเช่น การศึกษาของ Campbell, Converse, และ Roger (1976 อ้างถึงใน Pittman & Lloyd, 1988) ซึ่งพบว่าจำนวนเพื่อนที่บุคคลมี มีสหสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิต นอกจากนี้ Diener (1984) ยังได้อ้างถึงรายงานของ Fordyce (1977, 1983) ที่ระบุว่า การพบปะทางสังคม (social contact) เป็นหนทางที่จะเพิ่มความรู้สึกที่ดีเชิงอัตวิสัย (subjective well-being) ให้แก่บุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ความสัมพันธ์ทางสังคมจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของบุคคล โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่สนใจศึกษานั้น บุคคลเป็นสมาชิกสโมสรที่มีการพบปะกันเป็นประจำ หรือมีการรวมตัวกันเช่นในผู้ปฏิบัติศาสนกิจที่จะมาร่วมฟังเทศน์ทุกวันอาทิตย์ และมีความคุ้นเคยกัน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าความพึงพอใจในชีวิตย่อยด้านนี้ของกลุ่มตัวอย่างจะมีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมเพียงใดด้วย

2.2.5 คุณภาพของมาตรฐานการครองชีพ

Andrews และ Inglehart (1979) ได้ระบุถึงขอบเขตของมาตรฐานการครองชีพว่าเป็น "สิ่งของ" ที่บุคคลมี เช่นที่อยู่อาศัย ยานพาหนะ เฟอรินเจอร์ อุปกรณ์นันทนาการให้ ความบันเทิง และอื่นๆ

ในขณะที่ Sirgy (1998) ได้ระบุไว้กว้างกว่าว่า มาตรฐานการครองชีพเป็นภาวะด้านระดับรายได้ ความร่ำรวย และการได้ครอบครองวัตถุสิ่งของของบุคคล ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นแง่มุมชีวิตในด้านวัตถุ (material domain)

เช่นเดียวกับ Leelakulthanit และ Day (1990) ศึกษาแง่มุมชีวิตต่างๆ ของคนไทย รวมทั้งแง่มุมทางด้านการครอบครองวัตถุสิ่งของ โดยระบุว่ามิชอบเขตหมายถึงทรัพย์สินทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ ประกอบด้วย บ้านและที่อยู่อาศัย เฟอรินเจอร์และเครื่อง

อำนวยความสะดวก ยานพาหนะส่วนบุคคล เสื้อผ้าเครื่องใช้สอย รวมทั้งเงินออมและหลักทรัพย์ที่บุคคลเป็นเจ้าของ

โดยสรุปแล้ว มาตรฐานการครองชีพในการวิจัยนี้จึงหมายถึง ภาวะหรือสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลในแง่สิ่งแวดล้อมทางวัตถุ และหมายรวมถึงความมั่นคงด้านฐานะการเงินด้วย ชีวิตย่อยในด้านนี้มีผู้สนใจศึกษาค่อนข้างมากในฐานะแง่มุมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม (เช่น Sirgy, Lee, Kosenko, Meadow, Rahtz, Cicic, Jin, Yarsuvat, Blenkhorn, & Wright, 1998) เนื่องจากเป็นด้านย่อยของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับความสะดวกสบายและความสนุกสนานของชีวิต ความพึงพอใจในชีวิตด้านนี้จึงมีอิทธิพลต่อการประเมินสภาพชีวิตโดยรวมของบุคคล (Diener, 1984)

รายได้ ในฐานะส่วนประกอบหนึ่งของมาตรฐานการครองชีพ ก็สามารถทำให้บุคคลพึงพอใจในความต้องการพื้นฐานของบุคคลได้ ทั้งอาหาร ยารักษาโรค เสื้อผ้า บ้านและที่อยู่อาศัย ยิ่งมีรายได้มากบุคคลก็ยิ่งมีทรัพยากรที่จะใช้อำนวยความสะดวกสบายให้แก่บุคคลมากในกลุ่มตัวอย่างชาวเยอรมันจึงพบว่าระดับรายได้ที่สูงขึ้นทำให้บุคคลมีความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพของตนมากขึ้น (Glatzer & Mohr, 1987) ผู้ที่ร่ำรวยจึงมีความสุขความพึงพอใจมากกว่าผู้ที่ยากจน (Easterlin, 1974 อ้างถึงใน Diener, 1984) นอกจากนี้จากการวิจัยของจอร์จตัน ชุ่มฉิม (2537) ก็พบผลสอดคล้องกันนี้ในการศึกษาความพึงพอใจในชีวิตในกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ในกรุงเทพมหานคร โดยพบว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนต้นที่มีรายได้สูงกว่ามีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าบุคคลวัยเดียวกันที่มีรายได้ต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญ

Sirgy และคณะ (1998) ได้ศึกษาบทบาทของการดูโทรทัศน์ที่มีต่อการประเมินคุณภาพชีวิตของบุคคลในกลุ่มตัวอย่างชาวอเมริกัน แคนาดา ออสเตรเลีย และชาวจีน รวมจำนวน 1,226 คน โดยในการศึกษาวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

- ความถี่ในการชมโทรทัศน์ ผู้ศึกษาดำเนินการถามจำนวนความถี่เป็นชั่วโมงต่อวัน สัปดาห์ และความถี่ของการชมเมื่อวาน และการชมโดยเฉลี่ย
- ค่านิยมทางวัตถุ โดยใช้มาตรวัดค่านิยมทางวัตถุของ Richin (1987)
- ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม วัดโดยใช้มาตร 2 มาตร ได้แก่มาตรวัดพึงพอใจ-ไม่พึงพอใจ (Delighted – terrible scale) ของ Andrews และ Withey (1976 อ้างถึงใน Sirgy et al., 1998) และมาตรวัดความพึงพอใจในชีวิตของ Meadow, Mentzer, Rahtz, และ Sirgy (1992 อ้างถึงใน Sirgy et al., 1998)
- ความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ โดยการถามกลุ่มตัวอย่างด้วยคำถามที่ว่า ท่านรู้สึกอย่างไรกับมาตรฐานการครองชีพหรือรายได้ของท่านโดยรวม? มาตรฐานการตอบเป็นมาตรที่ปรับปรุงเพิ่มเติมจากมาตรวัดพึงพอใจ-ไม่พึงพอใจ (Delighted-terrible scale)

ของ Andrews และ Withey (1976 อ้างถึงใน Sirgy et al., 1998) เป็นมาตรการประเมิน 7 ช่วงการตอบ โดย 1 คือไม่พึงพอใจอย่างยิ่ง ไปจนถึง 7 คือพึงพอใจอย่างยิ่ง

ผลการศึกษพบว่าความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมและสามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตได้อย่างมีนัยสำคัญ และงานวิจัยนี้ยังแสดงให้เห็นว่า ค่านิยมทางวัตถุเป็นตัวทำนายทางลบต่อความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพและความพึงพอใจในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ คือบุคคลยังมีค่านิยมทางวัตถุสูง ยิ่งมีความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพและชีวิตโดยรวมของตนต่ำลง ส่วนตัวแปรที่ทำนายค่านิยมทางวัตถุได้อย่างมีนัยสำคัญได้แก่ความถี่ของการชมโทรทัศน์

จากผลการศึกษาที่ได้นี้ Sirgy (1998) จึงได้เสนอแนวคิดเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางวัตถุกับความพึงพอใจในชีวิต โดยระบุว่าการประเมินมาตรฐานการครองชีพของบุคคลเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลไปยังความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจในชีวิตโดยรวมของบุคคล โดยเสนอว่าผู้ที่มีค่านิยมทางวัตถุสูงมักจะคาดหวังถึงสภาพความเป็นอยู่ของตนโดยยึดความต้องการทางอารมณ์เป็นสำคัญโดยไม่คำนึงถึงสภาพความเป็นไปได้ในชีวิตจริง และความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพจะเป็นตัวกำหนดความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม โดยสรุปคือในผู้ที่มีค่านิยมทางวัตถุสูง ความพึงพอใจในชีวิตด้านมาตรฐานการครองชีพจะเป็นตัวทำนายความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของบุคคล

ดังนั้น ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรค่านิยมทางวัตถุ ความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ และความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของบุคคล ด้วย เนื่องจากข้อค้นพบที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้านสาเหตุหรือที่มาของความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางวัตถุ กับความพึงพอใจในชีวิตของบุคคลได้ ตามแนวทางที่ Sirgy (1998) ระบุไว้ โดยจากงานวิจัย ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่าในผู้ที่มีค่านิยมทางวัตถุสูง ความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพจะมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมสูงกว่าความสัมพันธ์ที่พบในผู้ที่มีค่านิยมทางวัตถุต่ำ ดังสมมติฐานข้อที่ 6 ของการวิจัย นอกจากนี้ ในผู้ที่มีค่านิยมทางวัตถุสูง ความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพของบุคคล น่าจะเป็นตัวทำนายความพึงพอใจในชีวิตได้ดีที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับตัวทำนาย อันได้แก่ความพึงพอใจในแง่มุมอื่นของชีวิต ตามแนวทางที่ระบุโดย Sirgy (1998) ข้างต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานขึ้นเพื่อทดสอบในการวิจัยครั้งนี้ดังระบุไว้ในสมมติฐานข้อที่ 7

2.2.6 การนับถือศาสนา

การนับถือศาสนาเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม เนื่องจากบุคคลที่ศรัทธาในศาสนาจะมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้บุคคลรู้สึกถึงที่มา ความหมาย

และจุดมุ่งหมายของการมีชีวิตอยู่ ให้แรงจูงใจที่จะสนใจทุกข์สุขของผู้อื่นและไม่เห็นแก่ตัว เช่น คำสอนที่ให้คุณคนเชื่อเพื่อผู้อื่น ทำทานแก่ผู้อื่น บทบาทของศาสนาทั้งหมดนี้ล้วนนำผลทางบวกมาสู่มนุษย์ นอกจากนี้หลักฐานในการวิจัยก็พบผลสอดคล้องกับข้อระบุข้างต้น โดย Pollner (1989) พบว่าความใกล้ชิดกับศาสนาหรือพระเจ้า เช่นการสวดมนต์บ่อยครั้ง ความรู้สึกว่าพระเจ้าอยู่ใกล้ตนเสมอ มีสหสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกที่ดีเชิงอัตวิสัย (subjective well-being) ที่ค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ .16 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในระดับต่ำ อย่างไรก็ตาม การศึกษาของ Kraft, Litwin, และ Barber (1987) ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความใฝ่ในศาสนากับความวิตกกังวลต่อความตาย ในกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาจำนวน 107 คน พบว่าผู้มีความเชื่อทางศาสนาอย่างหนักแน่นจะมีความวิตกกังวลต่อความตายต่ำกว่าผู้ที่มีความเชื่อทางศาสนาอย่างผิวเผิน ต่อมา การศึกษาของ Poloma และ Pendleton (1990) ได้รายงานว่าความพึงพอใจในการนับถือศาสนา ความบ่อยของการสวดมนต์ ความรู้สึกในการสวดมนต์ ความสัมพันธ์กับพระเจ้า เป็นตัวทำนายความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมได้อย่างมีนัยสำคัญ

ผลจากความศรัทธาทางศาสนา มีความสำคัญต่อการประเมินความรู้สึกที่ดีในด้านปัญญาของบุคคล ได้แก่ความพึงพอใจในชีวิต สูงกว่าให้ผลดีแก่ความสุขด้านอารมณ์ โดย Diener และคณะ (1999) ได้อ้างข้อระบุของ Ellison (1991) ว่าตัวแปรทางศาสนาสามารถอธิบายความแปรปรวนของความพึงพอใจในชีวิตได้สูงกว่าแง่มุมด้านอารมณ์ของความรู้สึกที่ดี (well-being) โดยอธิบายว่า ผลทางบวกของความศรัทธาในศาสนา เช่นการเพิ่มความรู้สึกตนมีความสามารถที่จะทำสิ่งต่างๆ ความรู้สึกถึงความสามารถในการควบคุม และรู้สึกถึงความปลอดภัยในชีวิตจะเป็นกรอบอ้างอิงในการตีความเมื่อบุคคลรับรู้ประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งล้วนเป็นกลไกในทางปัญญา

อย่างไรก็ตามผลจากศาสนาของการวิจัยข้างต้น ได้ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่นับถือศาสนาคริสต์ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมในผู้ใฝ่ในศาสนาพุทธในกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมทางศาสนาเป็นประจำ โดยจากงานวิจัยต่างๆ ที่ผู้วิจัยอ้างถึงข้างต้น ผู้ใฝ่ในศาสนา อันได้แก่กลุ่มผู้ปฏิบัติศาสนกิจตามแนวสันติอโศกจึงน่าจะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความพึงพอใจในชีวิตตนเองสูงกว่าผู้เป็นสมาชิกสโมสรโรตารีและพนักงานทั่วไป ส่วนระหว่างสมาชิกสโมสรโรตารีและพนักงานทั่วไปนั้น สมาชิกสโมสรโรตารีน่าจะเป็นกลุ่มที่มีความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมสูงกว่า เนื่องจากบุคคลประสบความสำเร็จในอาชีพ และมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีกว่าพนักงานทั่วไปที่ยังต้องสร้างฐานะของตนเองอยู่ แนวเปรียบเทียบดังกล่าวนี้เป็นมาของสมมติฐานข้อที่ 2

และด้วยบทบาทของปัจจัยในชีวิตด้านต่างๆ ที่มีอิทธิพลกำหนดความพึงพอใจในชีวิตที่ผู้วิจัยได้อ้างถึง อันได้แก่ ชีวิตในด้านครอบครัว สุขภาพร่างกาย หน้าที่การงาน ความสัมพันธ์ทางสังคม และมาตรฐานการครองชีพ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความพึงพอใจในด้านย่อย

ของชีวิตทั้งสิ้น 5 ด้านนี้ คือความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว ความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในสุขภาพร่างกาย ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ทางสังคม และความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ ในด้านความสัมพันธ์ในฐานะตัวทำนายความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของกลุ่มตัวอย่าง และจากงานวิจัยต่างๆ ที่อ้างถึงข้างต้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่าความพึงพอใจในปัจจุบันทั้งห้า จะสามารถร่วมกันทำนายความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของบุคคลได้ เป็นที่มาของสมมติฐานข้อที่ 5 ส่วนในด้านความมากน้อยของความสัมพันธ์ของปัจจัยแต่ละด้านนั้น Diener (1984) ได้อ้างถึงข้อค้นพบของ Campbell (1981) ที่ระบุว่า เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในชีวิตย่อยด้านต่างๆ กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมแล้ว ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมมีสหสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว และความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพในระดับสูง ในขณะที่มีสหสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงานในระดับปานกลาง (.37) และสัมพันธ์กับความพึงพอใจในสุขภาพต่ำกว่า (.29) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Leelakulthanit และ Day (1993) ที่นำความพึงพอใจในชีวิตย่อยด้านต่างๆ ไปทำนายความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมในกลุ่มตัวอย่างชาวไทยวัยผู้ใหญ่ และพบว่าความพึงพอใจในชีวิตครอบครัวเป็นตัวทำนายที่ดีที่สุด และมีความพึงพอใจในชีวิตด้านวัตถุ ความพึงพอใจในงาน ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ทางสังคม และความพึงพอใจในสุขภาพร่างกาย เป็นตัวทำนายที่มีน้ำหนักน้อยลงมาตามลำดับ อย่างไรก็ตาม Leelakulthanit และ Day (1993) พบว่าตัวแปรที่สามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมได้อย่างมีนัยสำคัญ มีเพียงความพึงพอใจในชีวิตครอบครัวและความพึงพอใจในชีวิตด้านการครองครองวัตถุ รวมทั้งความพึงพอใจในการนับถือศาสนาเท่านั้น

2.3 การวัดความพึงพอใจในชีวิต

2.3.1 ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม

มาตรวัดที่ถือได้ว่ามีประสิทธิภาพและใช้ในการศึกษาอย่างแพร่หลายได้แก่มาตรวัดความพึงพอใจในชีวิต (Satisfaction With Life Scale: SWLS) ของ Pavot และ Diener (1993) ซึ่งเป็นมาตรวัดที่พัฒนามาเพื่อประเมินความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของบุคคล บนพื้นฐานทางทฤษฎีที่ทำนายว่าการตัดสินใจว่าบุคคลพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของตนมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับ การเปรียบเทียบสภาพชีวิตในปัจจุบันของบุคคลกับเกณฑ์ที่แต่ละคนตั้งไว้แตกต่างกันไป

มาตรวัดความพึงพอใจในชีวิตของ Pavot และ Diener (1993) เป็นมาตรรวมการประมาณค่ามีข้อกระทงทั้งหมด 5 ข้อ ให้ผู้ตอบระบุว่าเห็นด้วยกับข้อความในแต่ละข้อหรือ

ไม่เพียงใด ด้วยช่วงการตอบ 7 ช่วง ตั้งแต่ 1 คือไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ไปจนถึง 7 คือเห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตัวอย่าง มาตรฐานวัดความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม ของ Pavot และ Diener (1993)

กรุณาอ่านข้อความต่อไปนี้และระบุว่าท่านเห็นด้วยกับข้อความแต่ละข้อเพียงใด โดยนำตัวเลขไปใส่ไว้หน้าประโยคนั้น โดย

- 1 คือ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- 2 คือ ไม่เห็นด้วย
- 3 คือ ค่อนข้างไม่เห็นด้วย
- 4 คือ ตัดสินใจไม่ได้
- 5 คือ ค่อนข้างเห็นด้วย
- 6 คือ เห็นด้วย
- 7 คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง

- 1. ชีวิตของฉันใกล้เคียงกับชีวิตในอุดมคติที่ฉันวาดหวังไว้ในแทบทุกทาง
- 2. สภาพชีวิตของฉันเป็นสิ่งที่ดีมาก
- 3. ฉันรู้สึกพึงพอใจในชีวิตของฉัน

ความเที่ยงของมาตร มาตรฐานวัดความพึงพอใจในชีวิตของ Pavot และ Diener (1993) มีความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน (Internal consistency) อยู่ในระดับที่ดี และมีความเที่ยงจากการทดสอบซ้ำ อยู่ในระดับปานกลาง ผลจากการศึกษาที่รวบรวมได้ ได้แสดงไว้ในตารางที่ 3

ความตรงของมาตร จากการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) มาตรนี้เป็นมาตรองค์ประกอบเดียว หรือมีหนึ่งมิติ คือวัดความพึงพอใจในชีวิต มาตรยังมีความตรงตามภาวะสันนิษฐาน (construct validity) กล่าวคือในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนใช้โรคจิต นักโทษ นักศึกษาในประเทศยากจน และหญิงที่ถูกคุกคามทางเพศ ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความทุกข์จากชีวิตและได้รับประสบการณ์ทางลบในชีวิต ปรากฏว่าเป็นกลุ่มที่มีคะแนนความพึงพอใจในมาตรนี้ต่ำที่สุดจริง นอกจากนี้ มาตรฐานวัดความพึงพอใจในชีวิตของ Pavot และ Diener (1993) ยังมีสหสัมพันธ์ทางลบกับคะแนนจากมาตรวัดความซึมเศร้าของ Beck, Ward, Mendelson, Mock, และ Erbaugh (1961 อ้างถึงใน Pavot & Diener, 1993) ในระดับสูงที่ค่าสหสัมพันธ์ -0.72 ($p = .001$) และแสดงถึงความตรงเชิงจำแนก (discriminant validity) จากการศึกษาของ Diener และคณะ (1985 อ้างถึงใน Pavot & Diener, 1993) ที่ไม่พบสหสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานวัดความพึงพอใจใน

ชีวิตกับมิติด้านอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องในทางทฤษฎี เช่นความเข้มข้นของอารมณ์ และการกระตุ้นทางอารมณ์ (affect impulsivity) เป็นต้น

ตารางที่ 3 ค่าความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน (Internal consistency) และค่าความเที่ยงแบบทดสอบซ้ำ (Test-retest reliability) ของมาตรวัดความพึงพอใจในชีวิตของ Pavot และ Diener (1993)

ผู้ศึกษา	จำนวนตัวอย่าง	ค่าความเที่ยงโดยวิธีคำนวณค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α)	เว้นระยะเวลา	ค่าสหสัมพันธ์ของการหาความเที่ยงแบบทดสอบซ้ำ
Diener และคณะ(1985 อ้างถึงใน Pavot & Diener, 1993)	176	.87	2 เดือน	.82
Magnus, Diener, Fujita, และ Pavot (1992 อ้างถึงใน Pavot & Diener, 1993)	-	.87	4 ปี	.54
Pavot, Diener, Colvin, และ Sandvik (1991)	130	.85	1 เดือน	.84

หมายเหตุ: ข้อมูลนำเสนอในตารางดัดแปลงจาก Pavot และ Diener (1993) หน้า 166-167

จากคุณสมบัติด้านการวัดทางจิตวิทยาที่ผู้วิจัยอ้างถึง ผู้วิจัยจึงพิจารณาใช้มาตรวัดความพึงพอใจในชีวิตของ Pavot และ Diener (1993) เป็นมาตรวัดในการประเมินความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมในการวิจัยครั้งนี้

2.3.2 ความพึงพอใจในชีวิตย่อย

ในการวัดความพึงพอใจในชีวิตย่อยต่างๆ จำนวนหลายด้านพร้อมกันนั้น งานวิจัยที่พบมักใช้ข้อกระทงเดียวประเมินในแต่ละด้าน เช่นถามว่ารู้สึกอย่างไรกับชีวิตในด้านนี้ แล้วให้ผู้ตอบประเมินบนมาตราการประมาณค่า (เช่น Lance, Mallard, & Michalos, 1995)

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของ Leelakulthanit และ Day (1993) ที่ศึกษาความพึงพอใจในชีวิตย่อยของคนไทยและอเมริกันรวม 13 ด้าน พวกเขาได้ใช้มาตรวัดแบบหลายข้อกระทงในแต่ละด้านของชีวิต และให้ผู้ตอบประเมินข้อกระทงย่อยแต่ละข้อด้วยมาตรวัด 7 ช่วงการตอบ ตั้งแต่ 1 คือไม่พึงพอใจอย่างยิ่ง ไปจนถึง 7 คือพึงพอใจอย่างยิ่ง ตัวอย่างข้อกระทงวัด

ความพึงพอใจในชีวิตย่อยในด้านการทำงาน ได้แก่การให้ผู้ตอบประเมินความพึงพอใจในข้อ
กระทงย่อยต่อไปนี้

- ความยากง่ายในการหางาน
- สภาพการทำงาน
- ผู้ร่วมงาน
- จำนวนเวลาในการทำงาน
- ค่าตอบแทน
- ความมั่นคงของงาน
- ความมีอิสระ
- โอกาสในการแสดงความสามารถ
- โอกาสเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

มาตรวัดความพึงพอใจในชีวิตย่อยด้านการทำงานของ Leelakulthanit และ Day (1993) นี้ ผู้ศึกษาได้รายงานว่ามีค่าความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน (Internal consistency) จากการคำนวณสัมประสิทธิ์อัลฟา เท่ากับ .88

สำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีแนวคิดว่าจะเป็นการเหมาะสมหากใช้วิธีกระตุ้นความเชื่อจากกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจริง โดยถามความเชื่อของกลุ่มตัวอย่างในขั้นพัฒนามาตรเกี่ยวกับปัจจัยที่คิดว่ามีความสำคัญต่อชีวิตที่น่าพึงพอใจในแต่ละด้าน แล้วนำมาเป็นข้อกระทงเพิ่มเติมในมาตรวัดความพึงพอใจในชีวิตย่อยต่างๆ ของ Leelakulthanit และ Day (1993) ด้วย เพื่อให้แน่ใจว่า เมื่อเวลาผ่านไป กลุ่มตัวอย่างในเขตกรุงเทพมหานครให้ความสำคัญแก่ปัจจัยใดเพิ่มเติมจากที่มาตรระบุไว้แต่เดิมหรือไม่ มาตรที่ได้ในขั้นสุดท้ายจึงจะสามารถวัดปัจจัยที่เกี่ยวข้องและสำคัญต่อบุคคลในวัยผู้ใหญ่ได้อย่างแท้จริง

งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความนิยมวัดดูกับความพึงพอใจในชีวิต

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ล้วนแสดงให้เห็นว่าค่านิยมหรืออุปนิสัยนิยมวัดดู เป็นผลเสียต่อความพึงพอใจในชีวิตของบุคคล โดยงานวิจัยแรกเป็นของ Belk (1985) ที่รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 338 คน เพื่อพัฒนามาตรวัดอุปนิสัยนิยมวัดดู โดย Belk (1985) ให้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตอบมาตรวัดต่อไปนี้

- มาตรวัดอุปนิสัยนิยมวัดดู ของ Belk (1985)
- มาตรวัดความสุขของ Gerald, Veroff, และ Feld (1960 อ้างถึงใน Belk, 1985)
- มาตรวัดความพึงพอใจในชีวิตของ Bradburn และ Caplovitz (1965 อ้างถึงใน Belk, 1985)

ผลการวิจัยพบว่าอุปนิสัยนิยมวัดดูมีความสัมพันธ์กับความสุขในทางลบที่ค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ -0.26 ($p = .001$) และมีสหสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในชีวิตเท่ากับ -0.24 ($p = .001$)

บ่งชี้ว่าบุคคลยังมีอุปนิสัยนิยมวัตถุสูงเท่าใด ก็ยังมีความพึงพอใจในชีวิตและความสุขน้อยลงเท่านั้น

งานวิจัยเรื่องต่อมาเป็นการศึกษาเปรียบเทียบระดับอุปนิสัยนิยมวัตถุในกลุ่มตัวอย่างชาวเนเธอร์แลนด์และชาวอเมริกัน ของ Dawson และ Bamossy (1990) ให้กลุ่มตัวอย่างชาวเนเธอร์แลนด์และชาวอเมริกันรวม 127 คน ตอบมาตรวัดอุปนิสัยนิยมวัตถุของ Belk (1985) และมาตรวัดความพึงพอใจในชีวิตพัฒนาโดย Dawson และ Bamossy (1990) จำนวน 11 ข้อ กระทั่งวัดความพึงพอใจในแง่มุมชีวิตย่อยๆ เช่นอาชีพ สังคม และฐานะการเงิน รวมคะแนนเป็นมาตรวัดความพึงพอใจในชีวิต ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างชาวเนเธอร์แลนด์มีระดับอุปนิสัยนิยมวัตถุสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างชาวอเมริกัน และจากการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ในกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 ประเทศ พบว่ามีเพียงองค์ประกอบอิচ্ছาริษาเท่านั้นที่มีสหสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าผลของความสัมพันธ์ที่ได้เกี่ยวข้องกับคุณภาพของมาตรวัด เนื่องจากมาตรวัดย่อยอุปนิสัยอิচ্ছาริษาเป็นมาตรย่อยที่มีค่าความเที่ยงแบบสัมประสิทธิ์อัลฟา (α) สูงที่สุดในสามมาตรย่อย (.76 - .81) ค่าสหสัมพันธ์ที่พบในกลุ่มตัวอย่างชาวเนเธอร์แลนด์มีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ -.42 และ -.31 ในกลุ่มตัวอย่างชาวอเมริกัน และเป็นค่าสหสัมพันธ์ที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

งานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องอีกเรื่องหนึ่งเป็นงานวิจัยของ Richins และ Dawson (1992) เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรวัดค่านิยมทางวัตถุ ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางวัตถุกับความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาได้วัดทั้งความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม ความพึงพอใจในระดับความสนุกสนาน (amount of fun) ความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว รายได้หรือมาตรฐานการครองชีพ รวมทั้งความพึงพอใจในความสัมพันธ์กับเพื่อนฝูงซึ่งเป็นชีวิตด้านย่อยๆ โดยทั้งหมดใช้มาตราการประเมิน พึงพอใจ-ไม่พึงพอใจ (Delighted-terrible scale) ของ Andrews และ Withey (1976 อ้างถึงใน Richins & Dawson, 1992) และวัดค่านิยมทางวัตถุด้วยมาตรวัดค่านิยมทางวัตถุของ Richins และ Dawson (1992) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ค่านิยมทางวัตถุมีสหสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในชีวิตทุกด้านที่วัด ทั้งความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมและความพึงพอใจในชีวิตย่อย โดยมีค่าสหสัมพันธ์สูงสุดในความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ ($r = -.39$) แสดงให้เห็นว่าบุคคลยังมีค่านิยมทางวัตถุสูงเท่าใด ก็ยังไม่พึงพอใจมาตรฐานการครองชีพของตนมากเท่านั้น นอกจากนี้ ยังพบว่าค่านิยมทางวัตถุมีสหสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตครอบครัวต่ำที่สุด ($r = -.17$) และมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม ความสนุกสนาน และความพึงพอใจในเพื่อนฝูงเท่ากับ -.32, -.34, และ -.31 ตามลำดับ และค่าสหสัมพันธ์ทั้งหมดมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จากงานวิจัยที่ผู้วิจัยอ้างถึง จะเห็นว่าค่านิยมทางวัตถุเป็นค่านิยมที่ให้ผลทางลบหลายประการรวมทั้งผลเสียต่อความพึงพอใจในชีวิตทั้งโดยรวม และชีวิตย่อยในด้านต่างๆ และแนวทางของข้อค้นพบจากงานวิจัยข้างต้นที่ผู้วิจัยศึกษา ได้เป็นที่มาของสมมติฐานข้อที่ 3 และ 4 ที่ตั้งขึ้นเพื่อทดสอบในงานวิจัยครั้งนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางวัตถุกับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม และความพึงพอใจในชีวิตย่อย 5 ด้าน อันได้แก่ ความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ทางสังคม ความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ ความพึงพอใจในสุขภาพร่างกาย ในกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับค่านิยมทางวัตถุ และความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมในกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ ผู้ปฏิบัติศาสนกิจตามแนวสันตติโคก ผู้เป็นสมาชิกสโมสรโรตารี และพนักงานทั่วไปในองค์การขนาดใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในชีวิตย่อย 5 ด้าน ซึ่งได้แก่ความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว ความพึงพอใจในสุขภาพร่างกาย ความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ทางสังคม กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมในกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานคร
4. เพื่อศึกษาบทบาทของค่านิยมทางวัตถุ ที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในชีวิตย่อยในด้านมาตรฐานการครองชีพ กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ค่านิยมทางวัตถุ หมายถึง กลุ่มความเชื่อเกี่ยวกับความสำคัญของการครอบครองวัตถุสิ่งของที่มีต่อชีวิตของบุคคล วัดด้วยมาตรวัดค่านิยมทางวัตถุที่แปลและสร้างเพิ่มเติมจากมาตรของ Richins และ Dawson (1992) โดยผู้ที่มีค่านิยมทางวัตถุจะมีศูนย์กลางของชีวิตที่การได้ครอบครองสิ่งของทางวัตถุ มองว่าการได้ครอบครองวัตถุเป็นหนทางสู่ความสุข และตัดสินใจสำเร็จในชีวิตของตนเองและผู้อื่นจากการครอบครองวัตถุสิ่งของ
2. ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม หมายถึง ระดับความรู้สึกรับรู้ดีต่อการดำเนินชีวิตของตนเองโดยทั่วไป เป็นการประเมินและตัดสินใจสภาพชีวิตโดยรวมของแต่ละบุคคลโดยเทียบกับเกณฑ์ส่วนบุคคล วัดด้วยมาตรที่แปลจากมาตรวัดความพึงพอใจในชีวิตของ Pavot และ Diener

(1993) ผู้ที่มีความพึงพอใจในชีวิตจะประเมินชีวิตของตนในทางบวกและรู้สึกพอใจกับสภาพทั้งหมดในชีวิตตน ยอมรับทั้งเหตุการณ์ทั้งร้ายและดีที่เกิดขึ้น โดยไม่คิดจะเปลี่ยนแปลงชีวิตตน

3. ความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน หมายถึง ระดับความรู้สึกยินดีต่อสภาพของชีวิตการทำงานโดยรวมในทุกๆ ด้านของบุคคล เช่น ด้านค่าตอบแทน ความชอบต่องาน ความชอบเพื่อนร่วมงาน วัดด้วยมาตรวัดความพึงพอใจในชีวิตการทำงานที่ดัดแปลงและสร้างเพิ่มเติมจากมาตรของ Leelakulthanit และ Day (1993)

4. ความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว หมายถึง ระดับความรู้สึกยินดีต่อสภาพของความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ทั้งต่อบิดา มารดา คู่สมรส ลูกหลาน พี่น้อง และต่อสภาพต่างๆ ในครอบครัว เช่นบ้าน สภาพแวดล้อมของครอบครัว วัดด้วยมาตรวัดความพึงพอใจในชีวิตครอบครัวที่ดัดแปลงและสร้างเพิ่มเติมจากมาตรของ Leelakulthanit และ Day (1993)

5. ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง ระดับความรู้สึกยินดีต่อสภาพความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับผู้อื่นในสังคมที่นอกเหนือจากญาติและคนในครอบครัว ได้แก่ เพื่อน เพื่อนบ้าน การเป็นสมาชิกหรือชมรมต่างๆ โอกาสที่จะได้ใช้เวลาร่วมกับผู้อื่น วัดด้วยมาตรวัดความพึงพอใจในความสัมพันธ์ทางสังคม ที่ดัดแปลงและสร้างเพิ่มเติมจากมาตรของ Leelakulthanit และ Day (1993)

6. ความพึงพอใจในสุขภาพร่างกาย หมายถึง ระดับความรู้สึกยินดีในความสมบูรณ์ของร่างกาย เช่นความแข็งแรง การมีผิวพรรณผ่องใส ไม่เจ็บป่วยง่าย วัดด้วยมาตรวัดความพึงพอใจในสุขภาพร่างกาย ที่ดัดแปลงและสร้างเพิ่มเติมจากมาตรของ Leelakulthanit และ Day (1993)

7. ความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ หมายถึง ระดับความรู้สึกยินดีในภาวะปัจจุบันด้านรายได้ ฐานะความร่ำรวย และการครอบครองวัตถุสิ่งของที่เป็นที่ต้องการของบุคคล เช่น ยานพาหนะ เสื้อผ้า วัดด้วยมาตรวัดความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ ซึ่งผู้วิจัยดัดแปลงและสร้างเพิ่มเติมจากมาตรของ Leelakulthanit และ Day (1993)

8. ผู้ปฏิบัติศาสนกิจตามแนวสันตติโคก หมายถึง บุคคลที่นับถือศาสนาพุทธ และร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา ณ พุทธสถานสันตติโคก ที่ร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนากับกลุ่มเป็นประจำ เฉลี่ยเดือนละไม่ต่ำกว่า 4 ชั่วโมง

9. ผู้เป็นสมาชิกสโมสรโรตารี หมายถึง บุคคลที่เป็นสมาชิกสโมสรโรตารีทั้งชายและหญิง ในเขตกรุงเทพมหานคร

10. พนักงานทั่วไปในองค์การขนาดใหญ่ หมายถึง ผู้ที่เป็นพนักงานของบริษัทใดก็ตามในเครือซีเมนต์ไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางวัตถุ กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม และความพึงพอใจในชีวิตในด้านย่อยๆ 5 ด้าน ได้แก่ ความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ทางสังคม ความพึงพอใจในสุขภาพร่างกาย และความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ ในกลุ่มตัวอย่างบุคคลในวัยผู้ใหญ่ 3 กลุ่ม คือ ผู้ปฏิบัติศาสนกิจตามแนวสันตติโคก ผู้เป็นสมาชิกสโมสรโรตารี และพนักงานทั่วไป ในองค์การขนาดใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยแยกข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทั้งสามในตัวแปรค่านิยมทางวัตถุและความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม รวมทั้งแยกข้อมูลของตัวอย่างตามระดับค่านิยมทางวัตถุที่สูงและต่ำ เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม และความพึงพอใจในด้านย่อยของชีวิตทั้ง 5 ด้าน

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัย

1. ตามสมมติฐานข้อ 1

1.1 ตัวแปรอิสระ คือ กลุ่มที่บุคคลสังกัด มี 3 ระดับ คือ

- 1) กลุ่มผู้ปฏิบัติศาสนกิจตามแนวสันตติโคก
- 2) กลุ่มผู้เป็นสมาชิกสโมสรโรตารี กรุงเทพมหานคร
- 3) กลุ่มพนักงานทั่วไปในองค์การขนาดใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานคร

1.2 ตัวแปรตาม คือ ค่านิยมทางวัตถุ

2. ตามสมมติฐานข้อที่ 2

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ กลุ่มที่บุคคลสังกัด มี 3 ระดับ คือ

- 1) กลุ่มผู้ปฏิบัติศาสนกิจตามแนวสันตติโคก
- 2) กลุ่มผู้เป็นสมาชิกสโมสรโรตารี กรุงเทพมหานคร
- 3) พนักงานทั่วไปในองค์การขนาดใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานคร

2.2 ตัวแปรตาม คือ ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม

3. ตามสมมติฐานข้อที่ 3

3.1 ตัวแปรอิสระ คือ ค่านิยมทางวัตถุ

3.2 ตัวแปรตาม คือ ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม

4. ตามสมมติฐานข้อที่ 4

4.1 ตัวแปรอิสระ คือ ค่านิยมทางวัตถุ

4.2 ตัวแปรตาม คือ ความพึงพอใจในชีวิตย่อย มี 5 ระดับ คือ

- 1) ความพึงพอใจในสุขภาพร่างกาย
- 2) ความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว
- 3) ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ทางสังคม
- 4) ความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน
- 5) ความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ

5. ตามสมมติฐานข้อที่ 5

5.1 ตัวแปรอิสระ คือ ความพึงพอใจในแง่มุมย่อยของชีวิต มี 5 ระดับ คือ

- 1) ความพึงพอใจในสุขภาพร่างกาย
- 2) ความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว
- 3) ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ทางสังคม
- 4) ความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน
- 5) ความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ

5.2 ตัวแปรตาม คือ ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม

6. ตามสมมติฐานข้อที่ 6

6.1 ตัวแปรอิสระ คือ 1) ค่านิยมทางวัตถุ

2) ความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ

6.2 ตัวแปรตาม คือ ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม

7. ตามสมมติฐานข้อที่ 7

7.1 ตัวแปรอิสระ คือ 1) ค่านิยมทางวัตถุ

2) ความพึงพอใจในแง่มุมย่อยของชีวิต มี 5 ระดับ คือ

- ความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ
- ความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน
- ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ทางสังคม
- ความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว
- ความพึงพอใจในสุขภาพร่างกาย

7.2 ตัวแปรตาม คือ ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม

สมมติฐานการวิจัย

1. พนักงานทั่วไปในองค์การขนาดใหญ่ ผู้เป็นสมาชิกสโมสรโรตารี และผู้ปฏิบัติศาสนกิจตามแนวสันตติอศิก มีระดับค่านิยมทางวัตถุแตกต่างกัน เรียงจากระดับมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดตามลำดับ
2. ผู้ปฏิบัติศาสนกิจตามแนวสันตติอศิก ผู้เป็นสมาชิกสโมสรโรตารี และพนักงานทั่วไปในองค์การขนาดใหญ่มีระดับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมแตกต่างกัน เรียงจากระดับมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดตามลำดับ
3. ค่านิยมทางวัตถุมีสหสัมพันธ์เชิงเส้นตรงทางลบกับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม
4. ค่านิยมทางวัตถุมีสหสัมพันธ์เชิงเส้นตรงทางลบกับความพึงพอใจในสุขภาพร่างกาย ความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ทางสังคม ความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน และความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ
5. ความพึงพอใจในสุขภาพร่างกาย ความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ทางสังคม ความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน และความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ สามารถร่วมกันทำนายความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมได้
6. ในกลุ่มผู้ที่มีค่านิยมทางวัตถุสูง ความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพจะมีสหสัมพันธ์เชิงเส้นตรงทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม สูงกว่าค่าสหสัมพันธ์ที่พบในกลุ่มผู้มีค่านิยมทางวัตถุต่ำ
7. ในกลุ่มผู้ที่มีค่านิยมทางวัตถุสูง ความพึงพอใจในมาตรฐานการครองชีพ เมื่อเปรียบเทียบกับความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ทางสังคม ความพึงพอใจในสุขภาพร่างกาย และความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว จะสามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมได้สูงกว่า

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การศึกษานี้เชื่อประโยชน์ในด้านความรู้เกี่ยวกับค่านิยมของชาวกรุงเทพมหานคร รวมทั้งผลทางลบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิต อันเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของบุคคล เพื่อนำสู่การรณรงค์ เปลี่ยนแปลงหรือปลูกฝังความเชื่อหรือค่านิยมในทางที่ดีให้แก่บุคคลต่อไป
2. ให้ข้อมูลพื้นฐานจากการสำรวจความพึงพอใจในชีวิตและความพึงพอใจในชีวิตด้านต่างๆของประชากรชาวกรุงเทพมหานคร

3. ผลการของการศึกษายังแสดงให้เห็นเหตุที่จะนำมาซึ่งความพึงพอใจในชีวิตของคุณ โดยการชี้ให้เห็นว่าความพึงพอใจในชีวิตในด้านใด สัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของประชากรมากที่สุด และแสดงให้เห็นถึงบทบาทของค่านิยมของคุณที่มีต่อความสัมพันธ์นี้
4. เพิ่มพูนความรู้ในด้านการศึกษาแบบสหสัมพันธ์ อันจะเป็นประโยชน์ในการอ้างอิงหรือการศึกษาวิเคราะห์ในด้านลึกยิ่งขึ้นต่อไป